

Rynek pracy w Małopolsce 2015

Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2015

**Załącznik do
Uchwały nr XXIII/347/16
Sejmiku Województwa Małopolskiego
z dnia 23 maja 2016 r.**

Opracowanie powstało w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie

Zespół Redakcyjny:

Maria Leńczuk (red.), Adam Biernat, Agnieszka Brożkowska, Danuta Bucka, Błażej Dawid, Mirosław Furmanek, Emilia Galas, Bogusław Garbiec, Beata Grądyś-Wiatr, Agnieszka Słobodzian, Magdalena Słocińska

Nadzór merytoryczny:

Alina Paluchowska

Wicedyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonywane z podaniem źródła.

ISSN: 2081-9250

Wydawca:

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

Tel. 12 428 78 70

Faks 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

Layout publikacji:

Robert Krzeszowiak, www.robuska.com

Skład i opracowanie graficzne:

LOOZ DESIGN Tomasz Merwart, www.looz-design.pl

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Ocena sytuacji w województwie małopolskim w 2015 roku	7
III. Prognoza rynku pracy na koniec 2016 roku	41
IV. Aneks	45
Spis tabel	51
Spis map	51
Spis rysunków	51
Spis wykresów	52

I. Wprowadzenie

Rok 2015 był w Małopolsce kolejnym rokiem poprawy sytuacji na rynku pracy. Systematycznie spadało bezrobocie, rosła natomiast liczba pracujących. Przyczyn takiego rozwoju sytuacji należy upatrywać w dobrej kondycji gospodarki. Pozytywna dynamika wzrostu PKB (3,6% w skali roku), rosnąca liczba podmiotów gospodarczych oraz wzrost nakładów inwestycyjnych przełożyły się na rosnące zapotrzebowanie na pracę.

Można było jednak zauważyć, przynajmniej w części branż, że to zapotrzebowanie napotyka na przeszkodę w postaci niedopasowania kompetencji i doświadczenia potencjalnych pracowników do oferowanych miejsc pracy. Dlatego działania publicznych służb zatrudnienia powinny się aktualnie skupiać na wyposażaniu mieszkańców w odpowiednie kompetencje, by zwiększyć ich szansę na zdobycie zatrudnienia, a pracodawcom umożliwić znalezienie odpowiednich pracowników.

Wsparcie udzielane przez służby zatrudnienia musi być precyzyjnie dobrane do potrzeb konkretnych osób, a jednocześnie do potrzeb pracodawców. Temu ma służyć preferowanie w kolejnych programach takich form kształcenia finansowanych ze środków europejskich, które kończą się egzaminem i potwierdzeniem zdobytych umiejętności w postaci uzyskania powszechnie uznanego certyfikatu. Dzięki temu osoby kształcące się pozyskują uznawany na rynku dokument, a pracodawcy będą mogli precyzyjniej przewidywać efekty kształcenia. W obliczu zmian zachodzących na rynku pracy władze województwa postanowiły dodatkowo wesprzeć Małopolan w rozwoju zawodowym i zaoferować nową usługę – Bilans kariery. Polega ona na sporządzeniu, we współpracy z doradcą zawodowym, indywidualnego bilansu składającego się z analizy doświadczenia zawodowego i pozazawodowego oraz identyfikacji mocnych stron. Bilans jest punktem wyjścia do dalszego rozwoju zawodowego, umożliwia dopasowanie kolejnych kroków do predyspozycji konkretnego człowieka.

Do końca 2016 roku spodziewany jest dalszy spadek bezrobocia. Aby jednak poprawa była trwała i dotyczyła możliwie dużej części rynku pracy, niezbędne jest wspólne działanie pracodawców i samorządu oraz świadoma aktywność wszystkich uczestników rynku pracy.

Sl. Sorys

dr hab. Stanisław Sorys

Wicemarszałek Województwa Małopolskiego

II. Ocena sytuacji w województwie małopolskim w 2015 roku

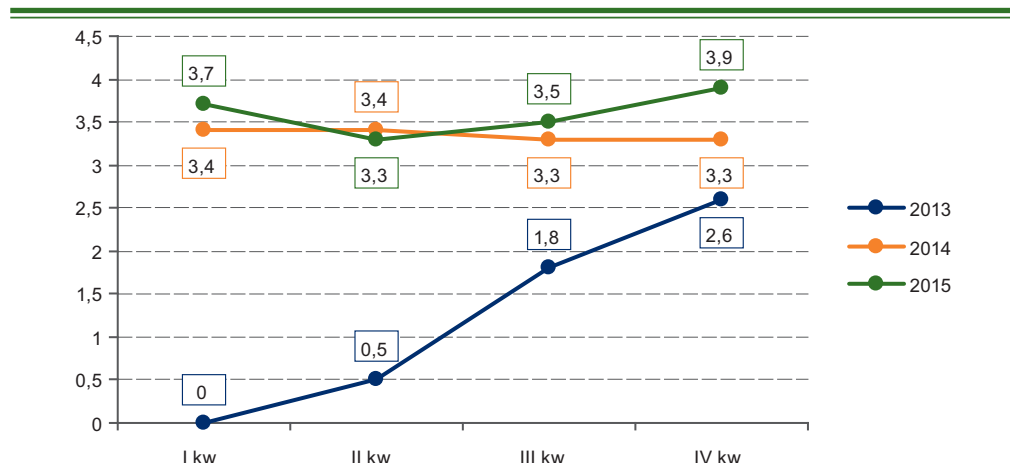
Sytuacja gospodarcza w kraju poprawiła się. W regionie szczególnie dobrze radziły sobie branże bazujące na wiedzy. Znalazło to odzwierciedlenie na rynku pracy.

Gospodarka

Na tle krajów Unii Europejskiej, a w szczególności krajów regionu, Polskę wyróżnia stosunkowo wysoka dynamika produktu krajowego brutto. Z punktu widzenia rynku pracy to istotna charakterystyka, ponieważ niska dynamika PKB w takich gospodarkach, jak polska, wiąże się z brakiem wzrostu zatrudnienia. Od początku 2014 roku PKB Polski rośnie w tempie 3,3–3,6%. To według ekspertów wartość tzw. zatrudnieniowego wzrostu gospodarczego – przy takich wartościach wzrostu PKB w Polsce przybywa miejsc pracy. Ponieważ pełne przełożenie przyspieszenia dynamiki PKB na zatrudnienie jest zazwyczaj odłożone w czasie i w polskich warunkach w pełni realizuje się ok. 1,5 roku później¹, można spodziewać się dalszego wzrostu zatrudnienia w 2016 roku.

¹ *Badanie ankietowe rynku pracy. Raport 2015*, s. 14, Instytut Ekonomiczny NBP, Warszawa 2015 roku.

Wykres 1. Dynamika produktu krajowego brutto (PKB) w Polsce w latach 2013–2015 (w %)

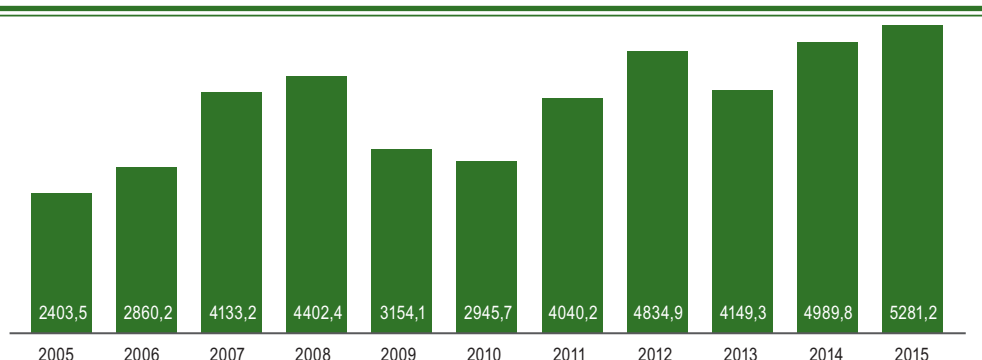
Zmiana (%) do analogicznego kwartału roku poprzedniego, szereg wyrównany sezonowo.
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl.

W 2015 roku w Małopolsce nastąpił wzrost wartości **produkcji sprzedanej przemysłu** (o 2,6% do ponad 81 mld zł) oraz wartości **produkcji sprzedanej budownictwa** (o 1,1% do 15,6 mld zł).

Zwiększyła się wartość sprzedaży w **handlu detalicznym** (+4,3%), poza styczniem i kwietniem dynamika była dodatnia, choć bardzo zmienna. Niewielki wzrost dotyczył branży hurtowej: **sprzedaż hurtowa** w przedsiębiorstwach handlowych oraz w przedsiębiorstwach hurtowych zwiększyła się w skali roku odpowiednio o 0,9% i 0,1%.

Rentowność małopolskich przedsiębiorstw utrzymywała się na poziomie zbliżonym do lat poprzednich. W okresie styczeń–wrzesień 2015 roku rentownych (tzn. wykazujących zysk netto) było 80,8% przedsiębiorstw z Małopolski.

Opierając się na danych za trzy kwartały 2015 roku można stwierdzić, że **nakłady inwestycyjne** rosły trzeci rok z rzędu. Za okres od stycznia do września 2015 roku podmioty zarejestrowane w Małopolsce poniosły nakłady na inwestycje w kwocie 5 mld 281,2 mln zł brutto, czyli o 5,8% więcej niż w analogicznym okresie roku 2014. Spośród nakładów na środki trwałe największy wzrost dotyczył inwestycji w maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (+14%, do kwoty 2 mld 540,8 mln zł), w nieco mniejszym stopniu w środki transportu (+11,5%, do 392,4 mln zł). Inwestycje w budynki i budowle spadły o 2,4% (do 2 mld 330,4 mln zł). Należy przy tym pamiętać, że przytoczone dane pochodzą z firm zatrudniających powyżej 9 osób, zatem nie są pełne.

Wykres 2. Nakłady inwestycyjne w podmiotach zarejestrowanych w Małopolsce w I–III kwartale 2015 r. (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego – IV kwartał 2015 i Banku Danych Lokalnych.

W comiesięcznych ogólnopolskich badaniach koniunktury prowadzonych przez GUS², pod koniec roku 2015 dyrektorzy przedsiębiorstw z większości badanych sekcji zgłaszali pozytywne oceny. Najlepiej koniunkturę oceniały firmy z branży informacja i komunikacja. Dobra koniunktura utrzymuje się w tej sekcji od dwóch lat. W grudniu 2015 roku najbardziej optymistyczne oceny spośród badanych rodzajów działalności, ale gorsze od sygnalizowanych miesiąc wcześniej i zbliżone do zgłaszanych w grudniu 2014 roku, formułowały jednostki z sekcji finanse i ubezpieczenia. W przetwórstwie przemysłowym pozytywne oceny utrzymywały się od początku 2014 roku – poza grudniowymi edycjami badania. W budownictwie, od września 2015 roku opinie na temat koniunktury były negatywne i pogarszały się, ale w grudniu były mniej negatywne niż w końcówce poprzednich pięciu lat. Także w handlu hurtowym opinie dotyczące koniunktury były pozytywne od początku 2014 roku i chociaż w grudniu 2015 roku były mniej korzystne niż listopadzie, to odczyt był lepszy od zgłaszanych w grudniu w poprzednich czterech latach. W handlu detalicznym grudniowe oceny były nieznacznie bardziej pesymistycznie po raz pierwszy od lutego 2015 roku, może to być jednak specyfika sezonowa. Podmioty należące do sekcji transport i gospodarka magazynowa od lutego 2015 roku oceniały koniunkturę gospodarczą pozytywnie. W grudniu oceny były nieco gorsze niż w listopadzie, ale lepsze niż w analogicznym miesiącu ostatnich siedmiu lat. Przedsiębiorcy zajmujący się zakwaterowaniem i gastronomią byli nastawieni pesymistycznie, podobnie jak w listopadzie, ale ich oceny były mniej niekorzystne niż w grudniu w ciągu ostatnich siedmiu lat.

W grudniu 2015 roku największy odsetek przedsiębiorców nieodczuwających żadnych barier w prowadzeniu bieżącej działalności gospodarczej odnotowano wśród jednostek prowadzących działalność z zakresu usług (11,7%), w dalszej kolejności – budownictwa (3,3%), handlu detalicznego (3,1%), handlu hurtowego (2,4%).

Firmy, które odczuwały problemy, wskazywały na różne czynniki w zależności od branży. Bariera kosztów zatrudnienia była odczuwana przede wszystkim przez 2/3 przedsiębiorstw budowlano–montażowych i podobną część podmiotów zajmujących się handlem detalicznym oraz usługami. Konkurencja była dużym, ale mniej niż rok wcześniej odczuwanym problemem w budownictwie (spadek z 2/3 do 3/5 firm), handlu hurtowym (nieco ponad połowa) i detalicznym (niespełna 2/3). Niektóre branże coraz mocniej odczuwają niedobór wykwalifikowanych pracowników. W branży budowlanej ten problem miała już co piąta firma, a w handlu detalicznym co siódma. Obciążenia na rzecz budżetu stanowiły istotne ograniczenie dla ponad połowy firm zajmujących się handlem hurtowym oraz połowy pracodawców z branż usługowych. Ponadto w przedsiębiorstwach budowlano–montażowych spadło znaczenie barier związanych z kosztami materiałów oraz trudnościami z uzyskaniem kredytu.

2 Koniunktura gospodarcza w grudniu 2015 r. Opinie formułowane przez jednostki, których siedziba znajduje się w województwie małopolskim. Opracowanie sygnałne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 29 grudnia 2015 roku.

Przedsiębiorczość

W porównaniu z rokiem 2014, w 2015 roku nastąpił dalszy, dwuprocentowy, wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Małopolsce. Na koniec grudnia 2015 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było prawie 363,9 tys. podmiotów gospodarczych³. Liczba podmiotów z sektora publicznego utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego (około 7,9 tys., w tym 20 przedsiębiorstw państwowych). Wzrosła natomiast liczba podmiotów z sektora prywatnego: o około 6 tys., do 353 tys. Firm z kapitałem zagranicznym było ponad 5,1 tys. – o 293 podmioty więcej, co daje wzrost o 6,1% rok do roku.

Nie zmieniła się struktura firm pod względem wielkości zatrudnienia: 95,6% to podmioty mikro – do 9 pracowników (348 tys. osób, o 7 tys. więcej niż na koniec 2014 roku), 3,6% to podmioty zatrudniające 10–49 osób (13,2 tys. wobec 13 tys. na koniec 2014 roku). Podmioty średnie i duże (zatrudniające 50 i więcej osób) to zaledwie 0,8% (2,7 tys.). W niespełna 16 tys. firm małych, średnich i dużych, pracuje ponad połowa wszystkich pracujących.

Nadal dominującą formą prawną była działalność gospodarcza prowadzona przez osoby fizyczne⁴ (265,4 tys. podmiotów, czyli 72,9%), jednak tempo wzrostu ich liczby było niewielkie (0,8% rok do roku). Takie firmy stanowiły także przeważającą większość podmiotów zawieszających działalność: 28,3 tys. z 29,2 tys. podmiotów gospodarki narodowej (według stanu na ostatni dzień grudnia 2015 roku). Ogółem firm zawieszonych było o 20,6% więcej niż przed rokiem. Zawieszenia nie muszą świadczyć o negatywnych zjawiskach na rynku pracy. Można je wiązać z poprawą dostępności miejsc pracy, co mogło przekonać część osób pracujących na własny rachunek do podjęcia pracy najemnej.

Zdecydowanie większą dynamikę miał przyrost liczby osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej. Na koniec roku 2015 rejestr REGON obejmował 98,5 tys. takich firm i instytucji, o 5,2% więcej w porównaniu z końcem 2014 roku.

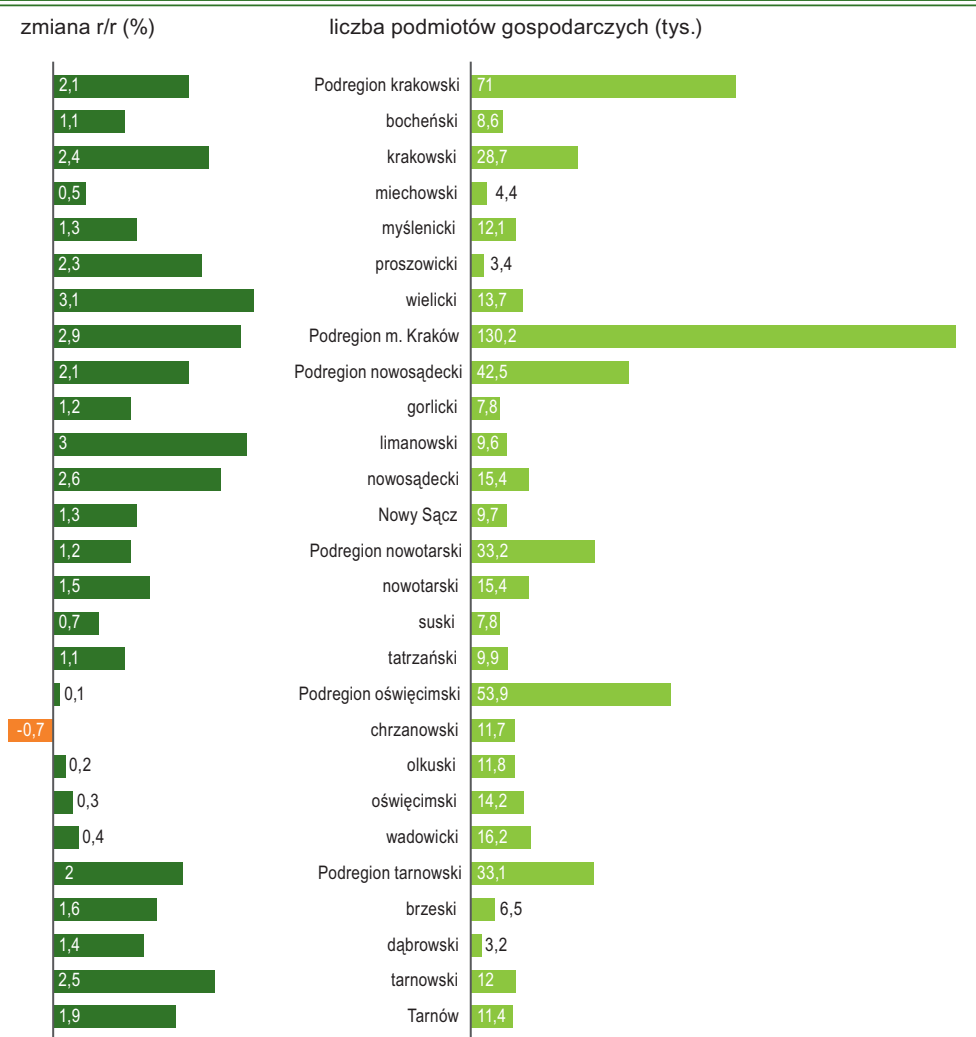
W ciągu 2015 roku zarejestrowano łącznie 33,2 tys. nowych podmiotów gospodarczych, czyli o 7 tys. więcej, niż w 2014 roku. Z kolei liczba jednostek wyrejestrowanych w 2015 roku (25,9 tys.) była nieznacznie (o około 100 firm) niższa niż przed rokiem.

W 2015 roku we wszystkich podregionach⁵ wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Największy wzrost (o 2,9%) miał miejsce w Krakowie, który stanowi osobny podregion. W podregionach krakowskim i nowosądeckim zanotowano wzrost o 2,1%, w tarnowskim – o 2%. Zdecydowanie mniejszy wzrost nastąpił w podregionie nowotarskim – o 1,2%. Najmniejszy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów miał miejsce w podregionie oświęcimskim (0,1%).

3 Prezentowane informacje o podmiotach gospodarczych bazują na rejestrze REGON. Podane liczby nie obejmują jednostek lokalnych (oddziałów, filii i zakładów firm – poza główną siedzibą firmy/podmiotu) oraz indywidualnych gospodarstw rolnych.

4 Tej formy prawnej nie należy jednak utożsamiać z samozatrudnieniem – co prawda większość podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne to firmy mikro (do 9 zatrudnionych), ale w Małopolsce są wśród nich również takie, które należą do kategorii średnich, a nawet dużych firm, dających pracę ponad 250 osobom.

5 Główny Urząd Statystyczny podaje dane dotyczące podregionów w oparciu o europejską klasyfikację Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zgodnie z nią Małopolska dzieli się na 6 podregionów (poziom NUTS–3): miasto Kraków, oraz podregiony krakowski, tarnowski, nowosądecki, nowotarski oraz oświęcimski. Z kolei Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 wprowadza podział na 5 subregionów funkcjonalnych: Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) oraz subregiony tarnowski, sądecki, podhalański i Małopolska Zachodnia. Różnica pomiędzy powyższymi klasyfikacjami polega na wydzieleniu w klasyfikacji NUTS osobnego podregionu dla miasta Krakowa oraz na stosowaniu różnego nazewnictwa dla podregionów/subregionów.

Wykres 3. Liczba podmiotów gospodarczych (w tysiącach) i zmiana (w %) w stosunku do roku 2014 w podregionach i powiatach województwa małopolskiego – stan na 31 grudnia 2015 roku

Źródło: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie małopolskim. Stan na koniec 2015 r.
Opracowanie sygnałne nr 2, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, luty 2016 roku.

Wśród powiatów (i miast na prawach powiatu) największy wzrost zanotowały: wielicki (3,1%), limanowski (3%), wspomniany już Kraków, powiaty nowosądecki (2,6%), tarnowski (2,5%) oraz krakowski (2,4%) i proszowicki (2,3%). Najmniejsze wzrosty zanotowano w powiatach podregionu oświęcimskiego. Należący do tego podregionu powiat chrzanowski jako jedyny odnotował spadek liczby zarejestrowanych podmiotów, który był wynikiem zmniejszenia się liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

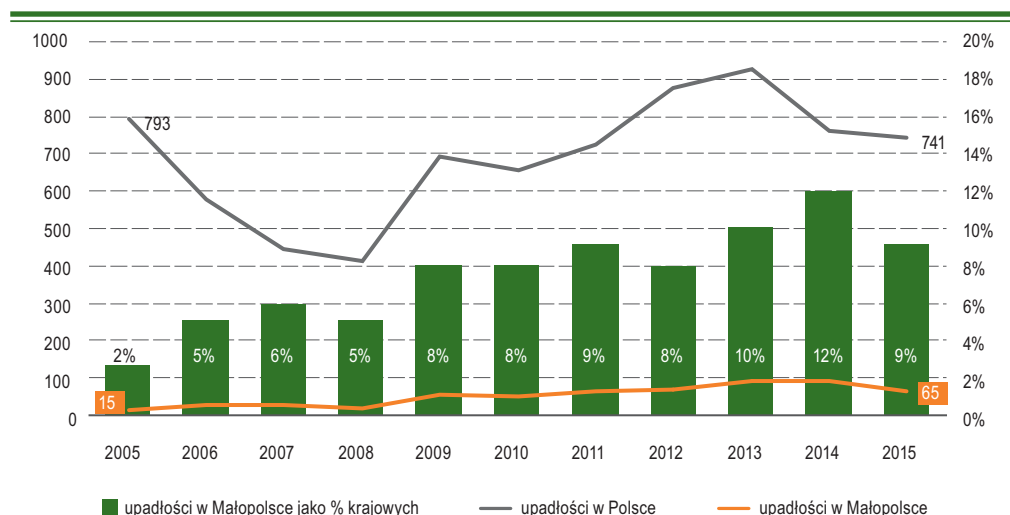
W podregionach oświęcimskim i nowosądeckim ubyło firm z kapitałem zagranicznym (odpowiednio -0,8% i -1,6%). Z kolei największy wzrost liczby firm z udziałem kapitału zagranicznego nastąpił w Krakowie (+8%) oraz w podregionie tarnowskim (+6,1%).

Wśród podmiotów przechodzących trudności, obok firm zawieszonych i zlikwidowanych, występują też stosunkowo nieliczne firmy przechodzące proces upadłościowy. Upadłość wiąże się z przeprowadzeniem postępowania w sądzie gospodarczym. Dane na temat upadłości firm pokazują złożoną sytuację firm w regionie. Z jednej strony liczba złożonych do sądów gospodarczych wniosków o ogłoszenie upadłości wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim. Z drugiej strony liczba wniosków uznanych przez sąd zmalała i w Małopolsce spadek

ten był jednym z największych w kraju. Spośród firm zarejestrowanych na terenie Małopolski w 2015 roku wniosek o upadłość złożyło 410 podmiotów. W 2014 roku takie wnioski złożyło 387 firm, co oznacza wzrost w 2015 roku rzędu 6%. Jednocześnie ilość wydanych przez sądy postanowień o ogłoszeniu upadłości zmalała o niemal 31% (z 94 w 2014 roku do 65 w 2015 roku). Nie są, niestety, dostępne informacje o liczbie wniosków o ogłoszenie upadłości oddalonych ze względu na brak majątku na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego⁶. Według danych KUKE⁷ od drugiego kwartału 2015 roku natężenie upadłości w województwie małopolskim miało tendencję spadkową.

Malejąca liczba podmiotów w upadłości przekłada się na mniejszą liczbę wpływających do Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie wniosków o wypłatę zaległych świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP). Pośród 50 firm, których pracownicy otrzymali świadczenia z FGŚP, była tylko jedna duża (spółdzielnia pracy zatrudniająca 245 osób). Pozostałe podmioty to firmy małe, średnie lub duże, których upadłość ogłoszono w roku poprzednim. Zmniejszyła się liczba pracowników otrzymujących te świadczenia (1 467 wobec 1 506 w 2014 roku). Spadek łącznej wartości wypłaconych świadczeń (10,1 mln zł, czyli o 2,8 mln mniej niż w 2014 roku) oraz związana z tym mniejsza wysokość wypłacanej średniej kwoty na wnioskodawcę (8 570,80 zł w 2014 roku, 6 912,12 zł w 2015 roku), wskazuje na niższe niż w roku 2014 wynagrodzenia pracowników podmiotów korzystających z tej formy pomocy.

Wykres 4. Upadłości podmiotów gospodarczych w Polsce i województwie małopolskim w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie – Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Pomimo poprawy analizowanych wskaźników w porównaniu z rokiem 2014, dane o liczbie upadłości w 2015 roku oraz wypłatach dla upadających firm i ich pracowników utrzymywały się powyżej średniej z ostatnich 10 lat. W porównaniu ze średnią z lat 2005–2014 upadłości w Małopolsce było więcej o 26,5%. Udział upadłości podmiotów zarejestrowanych w Małopolsce w liczbie upadłości w Polsce był większy o 21%. Wartość świadczeń wypłaconych z FGŚP w roku 2015 była wyższa od średniej dziesięcioletniej o 11,6%, choć liczba osób, które otrzymały te świadczenia, była niższa o 11%. Powyższe dane pokazują, iż pomimo poprawy sytuacji ekonomicznej przedsiębiorców z Małopolski w stosunku do roku ubiegłego, część firm, w tym przede wszystkim podmioty małe i średnie, nadal jest w trudnej sytuacji.

6 Raport Coface nt. wniosków o ogłoszenie upadłości w 2015 r., Informacja prasowa, Coface, Warszawa, 8 lutego 2016 roku.

7 Prognoza KUKE. Upadłości firm w Polsce, informacja prasowa, Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych, Warszawa, 10 lutego 2016 roku.

Sytuacja w branżach

Sektor handlu i usług

Handel i naprawa pojazdów:

- Największa branża pod względem liczby firm, ale jej udział nieznacznie zmalał (o 0,9% w 2015 roku). Następuje w niej konsolidacja (czyli łączenie firm poprzez przejęcia i fuzje). Jak co roku, największa rotacja podmiotów gospodarczych (6,6 tys. podmiotów zarejestrowanych i 7,1 tys. wyrejestrowanych).
- Poprawa sytuacji finansowej firm (77,3% firm rentownych w segmencie małych, średnich i dużych).
- Wzrost zatrudnienia (o +2,3% w skali roku).
- Wzrostowy trend sprzedaży, który jednak nie dotyczył wszystkich działów sekcji handlowej – największy wzrost sprzedaży zanotowały: sklepy handlujące prasą i książkami (+111,1%; rok wcześniej ten segment rynku kurczył się), sklepy oferujące tekstylia, odzież i obuwie (+27,3%) oraz kosmetyki, farmaceutyki i sprzęt ortopedyczny (+13,2%), sklepy motoryzacyjne (+3,9%), spożywcze (+2,9%); spadki sprzedaży w: podmiotach handlujących paliwami (-7,6%), meblami i sprzętem RTV i AGD (-14,2%, co oznacza powrót do trendu spadkowego po wzrostowym roku 2014) oraz placówek handlu niewyspecjalizowanego⁸. Wzrosty poniżej 1 p. proc. dotyczyły sprzedaży hurtowej. Co ważne, handel hurtowy i detaliczny jest w Małopolsce drugą branżą pod względem udziału w handlu zagranicznym (15,2% eksportu i 44,2% importu w 2014 roku).

Zakwaterowanie i gastronomia:

- Wzrost liczby firm (1,2%).
- Spadek zatrudnienia w większych podmiotach (-5,1%).
- Poprawa rentowności (85,7% rentownych firm zatrudniających powyżej 9 osób).
- Mniej inwestycji – spadek nakładów (-26% do 27,4 mln zł).

Sektor przemysłowy

Przetwórstwo przemysłowe:

- Wzrost liczby firm (o 1,1% do 35,7 tys.), i to pomimo wyrejestrowania 2,2 tys. podmiotów.
- Wzrost zatrudnienia (o 4,2%).
- Wzrost inwestycji (o 20% do 2 mld 294 mln zł).
- Wzrost wartości produkcji sprzedanej przemysłu (o 2,8% do prawie 69 mld 81 mln zł). Największe wzrosty w produkcji spożywczej i napojów. Spadki w sprzedaży produkcji maszyn i urządzeń oraz w produkcji wyrobów z metali i z mineralnych surowców niemetalicznych (poza produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych)⁹.
- Przetwórstwo przemysłowe to główna branża Małopolski obecna na rynkach zagranicznych (80,7% eksportu i 51,8% importu w 2014 roku).

Budownictwo:

- Wzrost liczby firm o 3,2% do 49,6 tys. (przybyło głównie małych); druga co do wielkości skala rotacji podmiotów (odpowiednio: 6,5 tys. nowo zarejestrowanych i 5 tys. wyrejestrowanych).
- Spadek zatrudnienia (-3,4%, głównie w dużych firmach).
- Poprawa sytuacji finansowej (80,4% firm rentownych).
- Wzrost inwestycji (+42%).
- Wzrost wartości produkcji sprzedanej (o 1,1%).

⁸ Biuletyn Statystyczny województwa małopolskiego – IV kwartał 2015., Urząd Statystyczny w Krakowie.

⁹ Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2015 r., Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 29 stycznia 2016 roku. Przytoczone dane dotyczą firm zatrudniających powyżej 9 pracowników. Zatem ogólna wartość produkcji sprzedanej przemysłu jest większa, ale dane na ten temat nie były dostępne w momencie przygotowania niniejszego opracowania.

Sektor usług biznesowych

Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna:

- Wzrost liczby firm (o 5,3% do 35,2 tys.); trzecia branża w województwie pod względem liczby nowych podmiotów (3,7 tys.).
- Wzrost zatrudnienia (o 5,2%).

Informacja i telekomunikacja:

- Największy procentowo wzrost liczby podmiotów (+9,4%).
- Największy wzrost zatrudnienia (+14,8%).
- Najlepsze oceny koniunktury.

Transport i gospodarka magazynowa:

- Wzrost liczby firm (+1,4%), konsolidacja.
- Wzrost zatrudnienia (+3,4%).
- Największy wzrost inwestycji (+91,4%), co wynikało z konsolidacji branży i walki o transport kabotażowy¹⁰ na rynkach europejskich.

Obsługa rynku nieruchomości:

- Wzrost liczby firm (+5,1%).
- Spadek zatrudnienia (-1% w firmach z liczbą pracujących powyżej 9 osób).
- Wzrost inwestycji (+55,6%).

Rynek pracy

Pracujący

Ogólną liczbę pracujących w Małopolsce szacuje się¹¹ na około 1,3 mln osób. Na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) można stwierdzić, że w IV kwartale 2015 roku w Małopolsce pracowało 1 mln 303 tys. osób w wieku powyżej 15 roku życia¹², z czego 1 mln 257 tys. to osoby w wieku produkcyjnym¹³. Liczba pracujących była wyższa niż w III kwartale 2015 roku, głównie za sprawą większej liczby pracujących mężczyzn i mieszkańców miast, co wskazuje na związek wzrostu liczby pracujących z postępującą poprawą kondycji przetwórstwa przemysłowego oraz znaczną liczbą zamówień i wydłużonym, w związku ze sprzyjającą pogodą, sezonem prac w budownictwie. W tym czasie liczba pracujących kobiet i liczba pracujących mieszkańców wsi zmniejszyła się, co miało związek z zakończeniem prac sezonowych w rolnictwie oraz zmniejszeniem zapotrzebowania na pracę w niektórych usługach i w handlu.

Wskaźnik zatrudnienia wyniósł w Małopolsce w IV kwartale 52,3%, co oznacza, że ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej pracowała. Ponadpięćdziesięcioprocentowy udział pracujących utrzymuje się w Małopolsce od II kwartału 2013 roku. W tym okresie obserwowaliśmy niemal nieprzerwany wzrost wskaźnika zatrudnienia.

W przypadku osób w wieku produkcyjnym wskaźnik zatrudnienia rósł w 2015 roku od 66,9% w I kwartale do 68,5% w IV kwartale.

10 Transport kabotażowy lądowy polega na dostarczaniu towarów między krajami innymi, niż kraj pochodzenia firmy oferującej takie usługi.

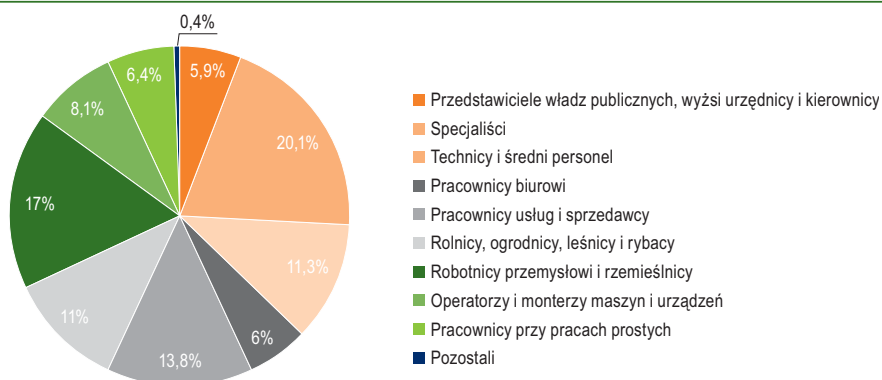
11 Na podstawie danych zbieranych w ramach badań statystyki publicznej i udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny. Głównym źródłem danych są publikowane przez GUS szacunki oparte na prowadzonym co kwartał Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności.

12 *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2015 r. Opracowanie sygnałne nr 3*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, marzec 2016 roku.

13 Do osób w wieku produkcyjnym w BAEL zaliczono osoby w wieku 18–64 lata dla mężczyzn i 18–59 lat dla kobiet.

Główną kategorią pracujących w Małopolsce są specjaliści, czyli osoby posiadające kompetencje na poziomie studiów wyższych, wykonujące głównie prace umysłowe. W IV kwartale 2015 roku było ich 262 tys. Kolejne pod względem liczebności grupy zawodowe to robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (łącznie 222 tys.) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (180 tys.). Determinuje to strukturę wykształcenia pracujących w województwie. Ponad 1/3 pracujących Małopolan ma wykształcenie wyższe. Wskaźnik zatrudnienia w tej grupie również jest najwyższy – w IV kwartale 2015 roku wyniósł 77,6% (o 1,4 p. proc. więcej niż rok wcześniej). Duże grupy pracujących stanowią również osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (25,9% w IV kw. 2015 roku) oraz z zasadniczym zawodowym (26,9%).

Wykres 5. Struktura pracujących w Małopolsce IV kwartale 2015 roku według grup zawodów

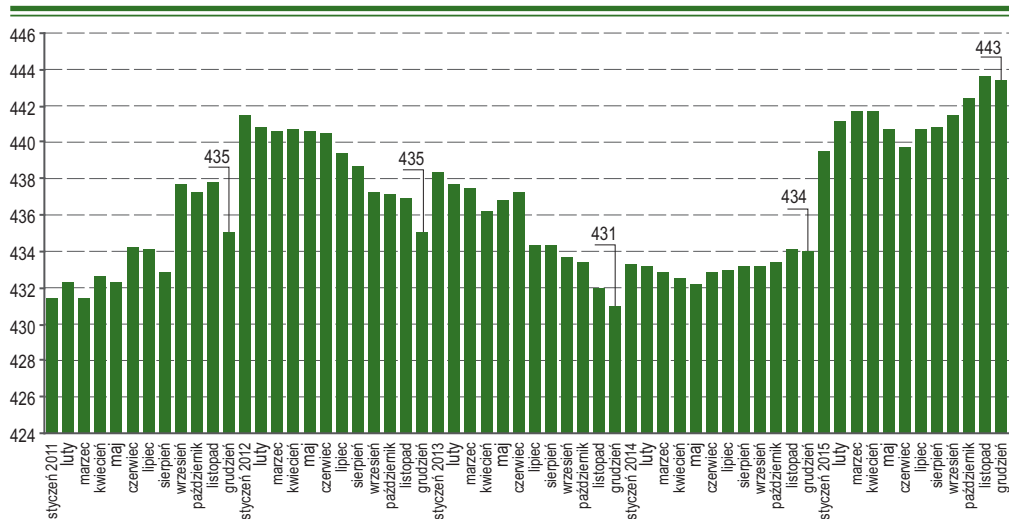
Źródło: Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2015 r., Opracowanie sygnałne nr 3, Urząd Statystyczny w Krakowie, marzec 2016 roku.

Struktura zawodowa jest silnie uzależniona od płci. Udział kobiet wśród specjalistów wyniósł 56,5%, a wśród pracowników usług i sprzedawców – 67,8%. Wśród robotników przemysłowych i rzemieślników było z kolei 87,8% mężczyzn. Mężczyźni zdecydowanie przeważali także w grupie zawodowej operatorów i monterów maszyn i urządzeń (86,8%).

Dane o pracujących wskazują na poprawę stosunków pracy. W IV kwartale 2015 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, spadł udział pracodawców i pracujących na własny rachunek (GUS podaje liczebność tej grupy łącznie, ale spadek dotyczył głównie osób pracujących na własny rachunek). Było ich 232 tys., czyli 17,8% ogółu pracujących – o 1 p. proc. mniej, niż w IV kwartale 2014 roku. Wzrósł za to nieznacznie (o 0,1 p. proc. do 3,5%) udział pomagających członków rodzin. Pod koniec 2015 roku takich osób było 45 tys., głównie kobiet pracujących w rolnictwie. Większy (0,9 p. proc.) był wzrost udziału pracowników najemnych, zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. W IV kwartale 2015 r. było ich 1 027 tys. i stanowili oni 78,8% ogółu pracujących. O ponad 5 p. proc. wzrósł udział osób z umową o pracę na czas nieokreślony pracujących w sektorze prywatnym. W IV kwartale 2015 roku było ich 816 tys. (79,5% pracowników z sektora prywatnego).

Zatrudnienie

Po wzrostowym roku 2011, spadkach w latach 2012–2013 i stabilizacji w 2014 roku, w roku 2015 nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce (do wartości średniorocznej 440,7 tys., o 2,2% wyższej niż w 2014 roku). Za wyjątkiem czerwca, przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach utrzymywało się powyżej poziomu 440 tys. osób.

Wykres 6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce (w tys. osób)

Na wykresie podano wartości dla grudnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego – IV kwartał 2015 i Banku Danych Lokalnych.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyraża przeciętną liczbę obsadzonych etatów w podmiotach z sektora przedsiębiorstw¹⁴, w których pracuje powyżej 9 osób.

Wzrost zatrudnienia był najbardziej dynamiczny w firmach świadczących w głównej mierze usługi dla biznesu: w informacji i komunikacji (+14,8%), w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (+5,2%) oraz w transporcie i gospodarce magazynowej (+3,4%). W dwóch sekcjach zaliczanych sektora usług dla biznesu zatrudnienie spadło: w obsłudze rynku nieruchomości (-1%) i w administrowaniu i działalności wspierającej (-2,7%). Wzrost zatrudnienia miał również miejsce w dwóch największych branżach małopolskiej gospodarki, to jest w przetwórstwie przemysłowym (+4,2%) oraz w handlu oraz naprawie pojazdów samochodowych (+2,3%). Zmniejszyło się zatrudnienie w budownictwie (-3,4%) oraz w zakwaterowaniu i gastronomii (-5,1%).

14 Do sektora przedsiębiorstw zalicza się podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie: leśnictwa i pozyskiwania drewna; rybołówstwa w wodach morskich; górnictwa i wydobywania; przetwórstwa przemysłowego; wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją; budownictwa; handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transportu i gospodarki magazynowej; działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; informacji i komunikacji; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; działalności prawniczej, rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego; działalności firm centralnych (head offices); doradztwa związanego z zarządzaniem; działalności w zakresie architektury i inżynierii; badań i analiz technicznych; reklamy, badania rynku i opinii publicznej; pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej; działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją; naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; pozostałej indywidualnej działalności usługowej.

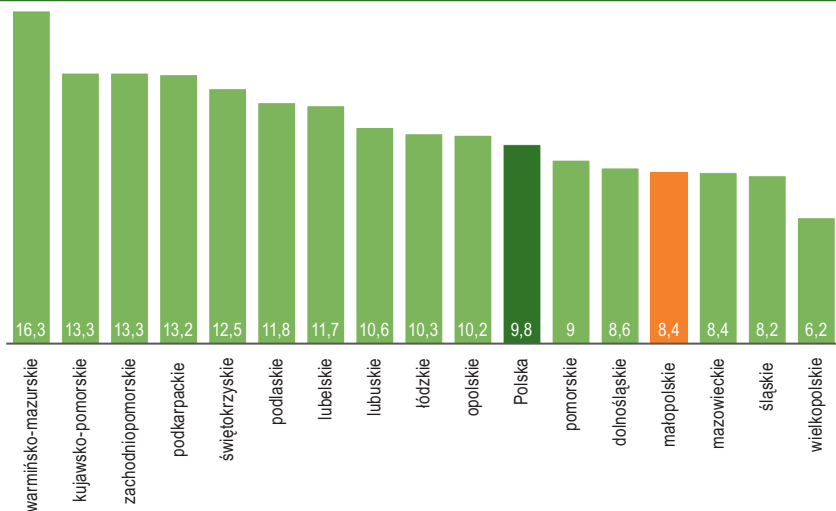
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/986.pojecie.html>.

Rysunek 1. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w 2015 roku (2014 rok=100%)

Źródło: Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego – grudzień 2015 r., *Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 29 stycznia 2016 roku.*

Bezrobocie rejestrowane

Małopolska na tle innych województw wyróżnia się pozytywnie niskim poziomem bezrobocia. W rankingu, pod względem stopy bezrobocia rejestrowanego, na koniec 2015 roku plasowała się na czwartym miejscu w kraju. Lepsza sytuacja pod tym względem występowała tylko w województwach: wielkopolskim, śląskim i mazowieckim. Pozycja Małopolski w tym rankingu pozostaje niezmienna od kilku lat.

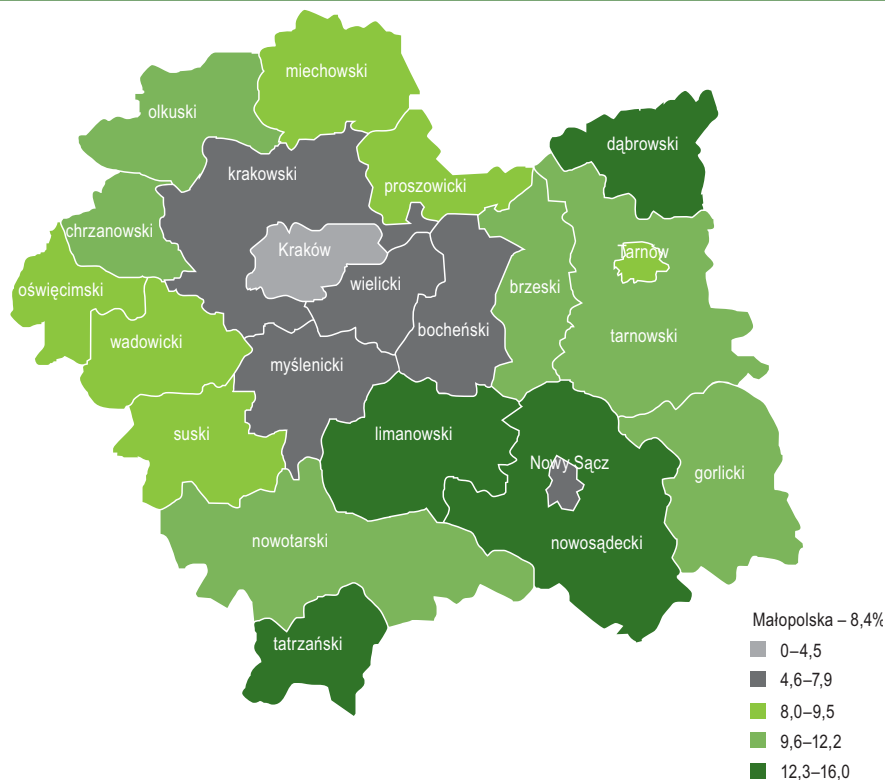
Wykres 7. Stopa bezrobocia w województwach, stan na grudzień 2015 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRPIPS.

Widoczne jest jednak stałe zróżnicowanie w poziomie tego zjawiska w poszczególnych obszarach województwa, ono również od lat nie ulega większym zmianom. Najniższą wartość stopy bezrobocia notuje się w Krakowie, w Nowym Sączu oraz w powiatach zlokalizowanych w niedalekiej odległości od Krakowa (krakowskim, myślenickim, bocheńskim, wielickim). Wartość najwyższa występuje z kolei w powiatach: dąbrowskim, limanowskim, nowosądeckim, tatrzańskim, olkuskim i tarnowskim, a więc głównie we wschodniej i południowej części województwa. Zróżnicowanie jest więc widoczne, a jego skala znaczna. W prawie połowie małopolskich powiatów wskazania stopy bezrobocia przekraczają nie tylko średnią wojewódzką, ale rów-

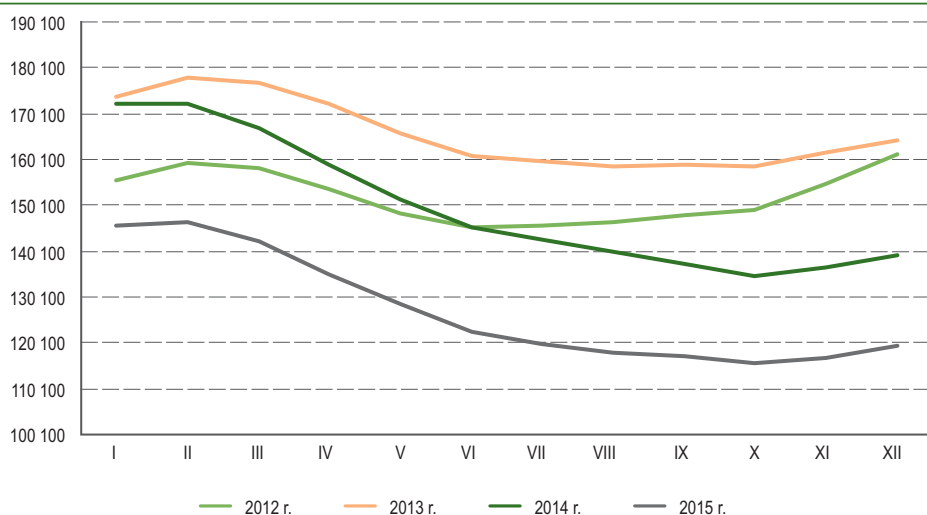
niez średnią ogólnopolską. W grudniu 2015 roku sytuacja taka wystąpiła w 10 powiatach. Na koniec 2015 roku różnicowanie pomiędzy stopą najwyższą (powiat dąbrowski – 16%) a najniższą (miasto Kraków – 4,5%) było 3,5-krotne.

Mapa 1. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach Małopolski, stan na koniec 2015 roku (w %)

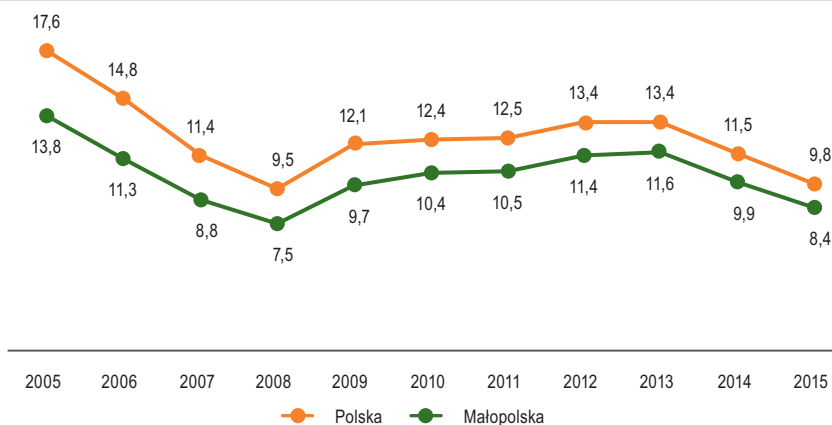
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP.

W 2015 roku obserwowano zmniejszanie się liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Populacja bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich powiatowych urzędach pracy wyniosła w grudniu 2015 roku 119 601 osób, tj. o 19,4 tys. osób (14%) mniej niż na koniec 2014 roku. Podobnie jak w 2014 roku, wzrosty notowane były tylko w ciągu dwóch pierwszych i dwóch ostatnich miesięcy roku. W pozostałym okresie miał miejsce wyraźny spadek. W całym 2015 roku liczba bezrobotnych kształtowała się na znacznie niższym poziomie niż w ciągu ostatnich kilku lat. W drugiej połowie 2015 roku bezrobocie osiągnęło poziom z roku 2009, czyli z początkowego etapu niekorzystnych zmian wywołanych na rynku pracy przez spowolnienie gospodarcze.

Wykres 8. Zmiany w poziomie liczby bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich powiatowych urzędach pracy

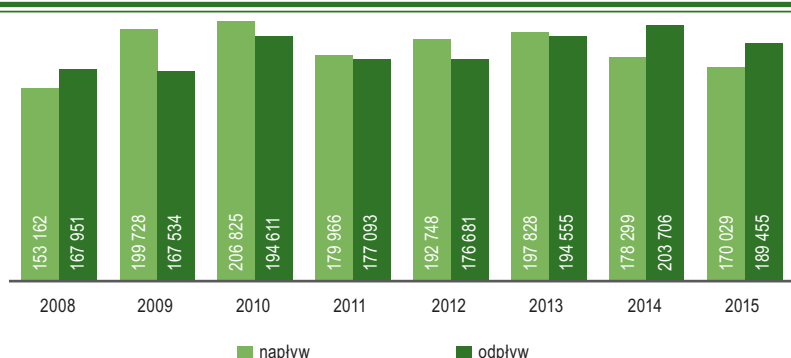
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP.

Takie zmiany, widoczne zarówno w Małopolsce jak i w całym kraju, stanowiły kontynuację tendencji zapoczątkowanych w 2014 roku. Na koniec 2015 roku stopa bezrobocia wynosiła w Małopolsce 8,4%, czyli o 1,5 punktu procentowego mniej niż na koniec 2014 roku, a w Polsce 9,8%, czyli o 1,7 punktu procentowego mniej niż na koniec 2014 roku.

Wykres 9. Stopa bezrobocia w Małopolsce i Polsce – stan na koniec roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podobnie jak w 2014 roku, relacja pomiędzy liczebnością osób rejestrujących się jako osoby bezrobotne, a wielkością populacji osób opuszczających rejestry powiatowych urzędów pracy, była korzystna. Liczba osób wyrejestrowanych w ciągu 2015 roku była o 19 426 osób (11,4%) wyższa niż liczba osób napływających do ewidencji bezrobotnych. W porównaniu z rokiem 2014 zmniejszyła się co prawda grupa osób wyrejestrowanych, ale jednocześnie nadal silnie malał napływ nowych bezrobotnych.

Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani i wyrejestrowani w małopolskich powiatowych urzędach pracy w latach 2008–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP.

Rosnące zapotrzebowanie na pracowników napotyka na przeszkodę w postaci niedopasowania ich kompetencji i doświadczenia do potrzeb pracodawców.

Więcej miejsc pracy, ale trudniej je obsadzić

Podaż pracy obniżała się do II kwartału 2015 roku, w III kwartale – po raz pierwszy od połowy 2014 roku – wzrósł współczynnik aktywności zawodowej, przede wszystkim na skutek wzrostu aktywności zawodowej osób w wieku przedemerytalnym. Głównym czynnikiem wzrostu była wyraźnie niższa dezaktywacja zawodowa bezrobotnych zniechęconych poszukiwaniem pracy¹⁵.

Z badań koniunktury i nastrojów wynika, że pracodawcy są zainteresowani zatrudnianiem nowych osób, choć wzrost zapotrzebowania nie jest równomierny i nie dotyczy wszystkich branż. W badaniach GUS¹⁶ pracodawcy z branży przetwórstwa przemysłowego przez większość 2015 roku spodziewali się wzrostu zatrudnienia, ale pod koniec roku trend uległ odwróceniu, co może wynikać z zakończenia kontraktów i zmniejszania produkcji w tym okresie roku. Na pozytywny trend zatrudnieniowy wskazywali również przedsiębiorcy z sektora usługowego. W budownictwie oraz handlu hurtowym przewidywania redukcji zatrudnienia przeważały już od połowy roku.

W 2015 roku nastąpił dalszy wzrost liczby miejsc pracy, jednak coraz trudniej było je obsadzić. Coraz mniej jest osób, które poszukują pracy i mogłyby ją podjąć. Świadczy o tym niska stopa bezrobocia: rejestrowa wynosiła na koniec roku 8,4%, a tzw. stopa według BAEL – 6,6%.

Główny Urząd Statystyczny podaje, że w IV kwartale 2015 roku w Polsce było 63,9 tys. wolnych miejsc pracy, w tym około 6,7 tys. w Małopolsce. W firmach objętych badaniem popytu na pracę w kraju pod koniec IV kwartału nieobsadzonych było 15,8 tys. (tj. 13,5%) nowo utworzonych miejsc pracy¹⁷. Choć w badanych firmach nowych miejsc pracy było mniej niż w III kwartale 2015 roku (o 14,9%) i mniej niż w IV kwartale 2014 roku (o 24%), to miejsc nieobsadzonych było więcej (o 17,5%).

15 Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2015, Narodowy Bank Polski, Warszawa, maj 2015 roku.

16 Koniunktura gospodarcza w grudniu 2015 r. Opinie formułowane przez jednostki, których siedziba znajduje się w województwie małopolskim. Opracowanie sygnałne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 29 grudnia 2015 roku.

17 Monitoring rynku pracy. Popyt na pracę w IV kwartale 2015 roku. Opracowanie sygnałne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 10 marca 2016 roku. Wyniki badania popytu na pracę za IV kwartał 2015 roku są reprezentatywne dla 702,1 tys. podmiotów, z czego 71,1% stanowią jednostki o liczbie pracujących do 9 osób. Wśród badanych jednostek 89,6% stanowiły podmioty sektora prywatnego. Spośród ogólnej liczby 702,1 tys. podmiotów tylko 23,5 tys., tj. 3,3%, dysponowało w końcu IV kwartału br. wolnymi miejscami pracy, z tego 87,4% stanowiły jednostki sektora prywatnego, najczęściej (55,4%) były to jednostki o liczbie pracujących do 9 osób.

O dużej dostępności miejsc pracy świadczy również liczba ofert będących w dyspozycji powiatowych urzędów pracy. W 2015 roku było to ponad 83,4 tys. ofert, tj. o 18% więcej, niż w 2014 roku. Oferty zgłoszone przez pracodawców, którzy nie korzystali ze środków publicznych w związku z oferowaniem tych miejsc pracy, stanowiły ponad 2/3 ofert.

Presja płacowa

Niedobór pracowników powoduje powstanie presji płacowej. Wynagrodzenia w 2015 rosły we wszystkich sekcjach gospodarki. W Małopolsce w sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło w skali roku o 5,9%, czyli bardziej (o 0,4 p. proc.) niż w roku 2014. Największe wzrosty przeciętnego wynagrodzenia miały miejsce w branżach charakteryzujących się największym wzrostem skali działalności (tj. zarówno liczby funkcjonujących podmiotów i liczby pracowników, jak i poprawą wyników gospodarczych): w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej o 14,3%, w informacji i komunikacji o 8,7%. Są to branże o najwyższych przeciętnych wynagrodzeniach. Znaczne wzrosty wynagrodzeń wystąpiły również w najgorzej opłacanych sekcjach gospodarki, przede wszystkim w budownictwie o 7,6% i zakwaterowaniu i gastronomii o 6,8%. W całym 2015 roku wynagrodzenia w Małopolsce rosły szybciej niż średnio w kraju. Nadal jednak przeciętne wynagrodzenie utrzymywało się poniżej średniej ogólnopolskiej (w okresie I–XII 2015 roku w Małopolsce: 3 876,04 zł, w Polsce: 4 514,41 zł).

Wykres 11. Odchylenia względne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto od średniego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w województwie w grudniu 2015 roku

Źródło: Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2015 r., Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 29 stycznia 2016 roku.

W 2016 roku spodziewany jest dalszy wzrost wynagrodzeń. Ministerstwo Finansów prognozuje jego skalę na 3,6%¹⁸. Według monitoringu prowadzonego przez Narodowy Bank Polski¹⁹ wzrost ten może być jeszcze większy – o 5,2%. W perspektywie całego roku 2016 podwyżki wynagrodzeń przewidywane są w 46,1% przedsiębiorstw, a kolejne 12,6% firm rozważa wzrost przeciętnych płac w 2017 roku. Planowane podwyżki mają zwykle dotyczyć większości pracowników firmy. Wzrostu wynagrodzeń mogą się spodziewać przede wszystkim pracownicy firm dużych. Tylko 1/3 firm badanych przez NBP nie planuje podwyżek. W najmniejszym stopniu na wzrost wynagrodzeń mogą liczyć pracownicy w branżach niskomarżowych, opartych na pracach prostych, w których czynnikiem konkurencyjnym jest głównie cena. W parze z podwyżkami badane przedsiębiorstwa planują też zwiększać zatrudnienie. Choć firmy mo-

18 Por. Wytyczne dotyczące założeń makroekonomicznych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwo Finansów, Warszawa, październik 2015 roku. http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1002167/2015_10_wytyczne_jst.pdf.

19 Szybki Monitoring NBP Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kw. 2015 r. oraz prognoz na I kw. 2016 r., Nr 01/16, Narodowy Bank Polski, Warszawa, styczeń 2016 roku. Dostęp: http://www.nbp.pl/publikacje/koniunktura/raport_1_kw_2016.pdf.

nitorowane przez NBP wskazywały na odczuwaną przez nie presję płacową, w większości z nich tempo wzrostu wynagrodzeń nie jest wyższe niż wzrost produktywności.

Niedobory kadrowe

Coraz więcej pracodawców deklaruje trudności ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanej kadry pracowniczej. Obrazują to dane przedstawione w raporcie Bilans Kapitału Ludzkiego (BKL)²⁰, w którym pracodawcy deklarowali łatwość w zatrudnieniu nowych osób. W ostatniej edycji badania aż 80% pracodawców deklarowało problemy z rekrutacją²¹. Zmiana w porównaniu do poprzednich edycji badania jest niewielka, jednak należy zauważyć, że wskaźnik ten wzrasta systematycznie od 2010 roku.

Tabela 1. Odsetek pracodawców poszukujących osób do pracy i doświadczających trudności w znalezieniu odpowiednich kandydatów

2010	2011	2012	2013	2014
75%	75%	76%	78%	80%

Źródło: Bilans Kapitału Ludzkiego 2015. Rynek pracy widziany oczami pracodawców.

Na niedopasowanie kwalifikacyjne małopolskiego rynku pracy wskazują wyniki *Barometru zawodów*²². W 2016 roku w województwie małopolskim w 30 zawodach prognozuje się nadwyżkę osób poszukujących pracy. Wśród nich dużą grupę stanowią zawody bardzo popularne w szkołach w regionie, pojawiające się w małopolskim Barometrze wśród nadwyżek od początku prowadzenia tego badania w regionie (czyli od 6 lat). Zawodów, które powtarzały się w nadwyżce w kolejnych latach, jest prawie 40. W wielu przypadkach jest to efekt nadmiaru absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia. Od lat *Barometr* wśród zawodów nadwyżkowych wskazuje m.in. kucharzy i sprzedawców (wykształcenie zasadnicze zawodowe), techników mechaników i techników budowlanych (średnie zawodowe), a także ekonomistów (średnie zawodowe, jak i wyższe), socjologów, politologów czy nauczycieli (wyższe). Z uwagi na to, że *Barometr* jest prognozą krótkookresową, nie powinno się na jego podstawie rozstrzygać o kontynuacji, rozwoju lub zaprzestaniu kształcenia w danych kierunkach. Jednak ustabilizowana, kilkuletnia nadwyżkowość ponad 30 kategorii zawodowych w skali całego województwa daje jasny sygnał dotyczący obszarów niedopasowania popytu i podaży pracowników w tych zawodach.

Zatrudnienie ukryte w bezrobociu

Według badań przeprowadzonych w 2014 roku przez GUS²³, w Polsce około 4,5% pracujących wykonywało pracę nierejestrowaną (711 tys. osób). Prawie co siódma osoba pracowała w ten sposób ponad 20 dni w miesiącu, a dla ponad 55% badanych praca nierejestrowana była główną pracą. Na ogół pracodawcą oferującym takie zatrudnienie jest osoba prywatna lub pracująca na własny rachunek. Choć liczba osób pracujących w szarej strefie zmniejsza się (o niemal połowę od w 2004 roku), tempo tego spadku maleje: w porównaniu z badaniem przeprowadzonym w 2010 roku w Polsce ubyto 21 tys. pracujących bez umowy.

Praca nierejestrowana jest oferowana najczęściej osobom bez kwalifikacji albo o niskich kwalifikacjach. Świadczona jest głównie w rolnictwie, handlu, usługach budowlanych, opiekuńczych. Dla dużej części osób ją wykonujących stanowi podstawowe źródło dochodu albo istotne uzupełnienie budżetu domowego. Jest ona społecznie akceptowana, choć akceptacja dla niej nieznacznie zmniejszała się na przestrzeni lat. Nadal powszechne jest przekonanie,

20 Największe i najbardziej kompleksowe badanie rynku pracy w Polsce prowadzone od roku 2010 przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim; strona internetowa projektu: bkl.parp.gov.pl

21 Kocór M., Strzebońska A., Dawid-Sawicka M., *Rynek pracy widziany oczami pracodawców. Na podstawie badań pracodawców i ofert pracy zrealizowanych w 2014 roku w ramach V edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego*, Warszawa 2015, s. 58.

22 Informacje na temat metodologii badania oraz szczegółowe wyniki dla każdego powiatu dostępne są w serwisie: <http://barometrzwawodow.pl>.

23 Por. *Praca nierejestrowana w Polsce w 2014 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

że stanowi ona opcję dla ludzi, którzy nie mogą znaleźć innej pracy (wskazało tak prawie 2/3 osób pracujących w ten sposób i niemal 60% ogółu badanych przez GUS). Rośnie jednak udział osób świadomych konsekwencji podejmowania takiej pracy – m. in. utraty praw pracowniczych i emerytalnych.

Osoby pracujące w szarej strefie są często zarejestrowane jako bezrobotne. Utrzymują status bezrobotnego, zgłaszając się do urzędu pracy w wyznaczonych terminach. Jednak skierowane do pracodawcy oferującego zatrudnienie rezygnują ze statusu bezrobotnego lub wymuszają na pracodawcy oświadczenie, że nie nadają się na oferowane stanowisko. Stanowi to istotne utrudnienie w aktywizacji bezrobotnych i zniechęca część pracodawców do korzystania z oferty PUP.

Skalę problemu ukazują doświadczenia zrealizowanego przez WUP w Krakowie projektu *Express do zatrudnienia – innowacyjny model aktywizacji osób bezrobotnych*²⁴ oraz operatora usług aktywizacji zleczanych przez małopolskie PUP.

Z ankiety operatora projektu przeprowadzonej wśród jego 905 uczestników wynika, że 19,2% osób stale lub dorywczo pracuje „na czarno”. Ewaluator projektu *Express do zatrudnienia* potwierdził skalę tego zjawiska. Według niego co najmniej 20% uczestników projektu nie było w żadnym stopniu zainteresowanych aktywizacją zawodową, a problem „szarej strefy” dotyczył co najmniej 15% uczestników projektu – osoby przyznawały się doradcy, że pracują stale lub dorywczo bez żadnej umowy.

Z kolei w pierwszej edycji zlecenia usług aktywizacyjnych, w celu zrekrutowania 1 000 osób długotrwale bezrobotnych, konieczne było wydanie blisko 1 800 skierowań, co oznacza, iż prawie co druga osoba odmówiła uczestnictwa w projekcie. Najwięcej odmów wystąpiło w urzędach pracy dla powiatu krakowskiego i miasta Krakowa, w których wskaźnik wydanych skierowań w stosunku do planowanej liczby uczestników wyniósł blisko 200%. Pracownicy powiatowych urzędów pracy potwierdzają, że część bezrobotnych jest zarejestrowana w PUP wyłącznie w celu posiadania opłaconej składki zdrowotnej. Są to najczęściej osoby pracujące w „szarej strefie”²⁵, które z uwagi na wykonywaną nielegalnie pracę nie mogą się zaangażować w proces aktywizacji. Realizator usługi – firma Ingeus – „szarą strefę” wśród osób skierowanych do aktywizacji oszacowała na poziomie 35% (od 30% w Nowym Targu do 37% w Krakowie).

Sprowadzanie pracowników z zagranicy

Pracodawcy starają się niwelować niedobór pracowników sprowadzając ich głównie z krajów, od obywateli których nie wymaga się uzyskania pozwolenia na pracę w Polsce (wymagane jest jedynie zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom)²⁶. Z tej procedury mogą korzystać pracodawcy zainteresowani zatrudnieniem obywateli byłych republik radzieckich: Rosji, Białorusi, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji i Armenii. Pozwala ona cudzoziemcom wykonywać pracę w Polsce przez 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12, niezależnie od liczby zarejestrowanych oświadczeń i liczby podmiotów powierzających wykonywanie pracy. Jednocześnie taka osoba musi posiadać odpowiednią wizę, pozwolenie na pobyt czasowy lub inny dokument pozwalający jej przebywać i wykonywać pracę na terenie Polski lub strefy Schengen.

W Małopolsce w 2015 roku zarejestrowano oświadczenia dotyczące prawie 47 tys. pracowników z tych krajów, przy czym 96,5% osób pochodziło z Ukrainy, kolejne 2,2% z Mołdawii i po 0,5% z Rosji i Białorusi. Z pozostałych krajów (Gruzji i Armenii) przybyło do Małopolski mniej niż 50 pracowników. Dominowała grupa wiekowa 26–40 lat (47%). Około 40% osób (głównie Ukraińcy) posiadali w momencie składania wniosku wizę lub pozwolenie na zamieszkanie

24 Szczegółowe informacje na temat projektu znalazły się w rozdziale *Zlecenie usług aktywizacyjnych*.

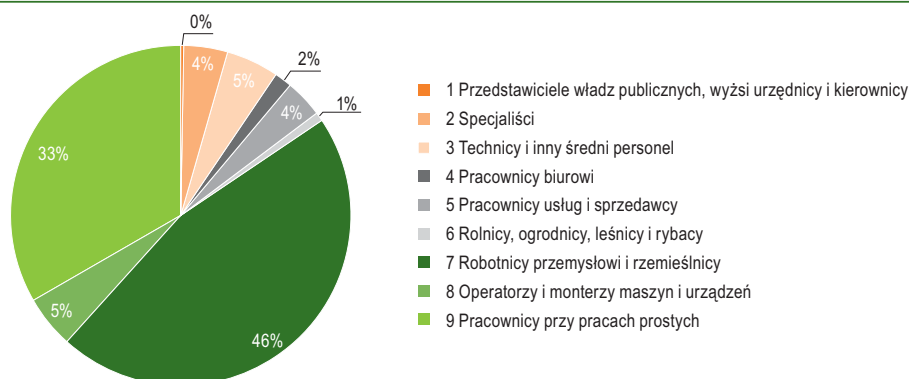
25 „Szara strefa” rozumiana jako praca nieregistrowana, tj. bez umowy o pracę/umowy cywilno-prawnej, jak również jako zatrudnienie zarejestrowane na część etatu, z niezarejestrowaną częścią wynagrodzenia.

26 Warunki powierzenia pracy takiemu cudzoziemcowi określa § 1 pkt 20 *Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę* (Dz.U. z 2015 r., poz. 588).

w Polsce. Kobiety stanowiły od 12% do prawie 36% migrantów z danego kraju (największy udział miały wśród obywateli Mołdawii i Ukrainy).

Największe zainteresowanie zatrudnieniem pracowników ze Wschodu zgłaszały branże z sektora przemysłowego: przetwórstwo przemysłowe (35,3% oświadczeń) i budownictwo (21,3%). Na trzecim miejscu znalazła się działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (12,6%). Czwartą pozycję zajęło rolnictwo (niepełna 10%). Analogicznie, miejsca pracy, które oferowano cudzoziemcom, zaliczały się przede wszystkim do 7., 8. i 9. wielkiej grupy zawodowej Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. To oznacza, że oferty kierowano do robotników przemysłowych i rzemieślników (46%), operatorów maszyn i urządzeń (5%) oraz pracowników przy pracach prostych (33%). Dla specjalistów (grupa 2 KZiS) oferowano 1 906 miejsc, a dla osób na kierowniczych stanowiskach (grupa 1) – zaledwie 204.

Wykres 12. Struktura złożonych w Małopolsce w 2015 roku oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom według grup zawodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Jednak ten sposób radzenia sobie z niedoborami kadr w Polsce może mieć negatywne skutki dla rodzimych pracowników w branżach nie wymagających wysokich kwalifikacji i oferujących niskie wynagrodzenia. Jak wynika z prowadzonego w całym kraju badania Barometr zawodów, do pracy w rolnictwie i ogrodnictwie pracodawcy sprowadzają tyłu pracowników ze Wschodu, że bezrobotnym zarejestrowanym w Polsce trudno uzyskać pracę w tym sektorze²⁷, nie mogą również liczyć na wzrost wynagrodzeń.

Sytuacja wybranych grup na małopolskim rynku pracy

Pomimo zwiększonego zapotrzebowania na pracowników i odczuwanego deficytu osób o poszukiwanych kompetencjach, w Polsce nadal jest ponad 1,6 miliona bezrobotnych, z czego 122 tys. w Małopolsce²⁸. Choć, jak wspomniano, część bezrobotnych de facto pracuje, nadal ta grupa ma największy potencjał jako źródło nowych pracowników. Bezrobocie wiąże się jednak z czynnikami, które w mniejszym lub większym stopniu utrudniają podjęcie zatrudnienia. Obok niedopasowania kwalifikacji do potrzeb pracodawców, są to: brak doświadczenia zawodowego, sytuacja rodzinna, stan zdrowia, a także stereotypy związane z wiekiem, płcią czy niepełnosprawnością.

Jednym z wyzwań polityki rynku pracy jest precyzyjne adresowanie wsparcia. By było ono możliwe, niezbędne jest określenie grup docelowych i dokonanie diagnozy ich potrzeb. Poszczególne grupy wymagają bowiem zróżnicowanego wsparcia w zakresie powrotu do zatrudnienia, by pozytywna zmiana ich sytuacji na rynku pracy była trwała. Ważnymi dla publicznych służb zatrudnienia grupami są m.in. rodzice posiadający dzieci do lat 6, osoby w wieku 50+, młodzież oraz osoby niepełnosprawne. Ukierunkowanie wsparcia przede wszystkim na te gru-

²⁷ Por. Barometr zawodów 2016. Raport podsumowujący badanie w Polsce, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2015.

²⁸ Dane GUS według stanu na koniec marca 2016 roku.

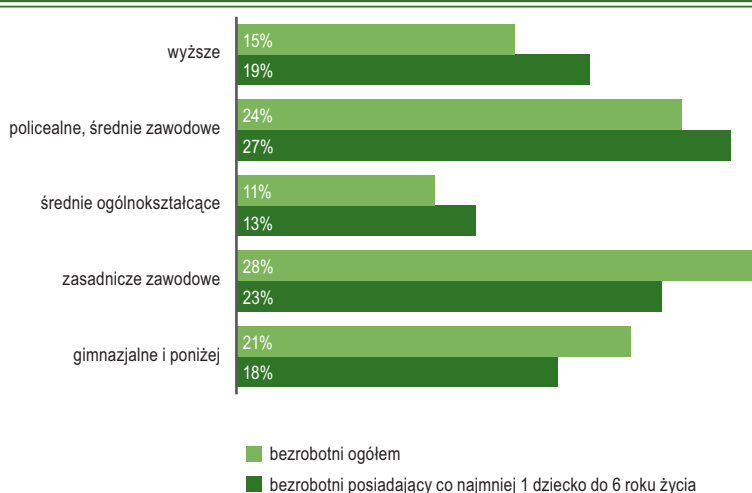
py wynika z kluczowych dla rozwoju Europy i Polski dokumentów, tj. unijnej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego *Europa 2020* oraz *Strategii Rozwoju Kraju 2020*.

Bezrobotni rodzice dzieci do 6. roku życia

Na koniec 2015 roku w Małopolsce w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 18 079 osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia (udział tej grupy osób w grupie bezrobotnych ogółem w Małopolsce wyniósł 15,1%). Ponad 83% stanowiły kobiety.

Są to osoby po dłuższej edukacji niż przeciętnie w całej zbiorowości bezrobotnych. Wyższy odsetek w tej grupie miały osoby z wykształceniem na poziomie średnim, policealnym i wyższym, znacznie niższy był natomiast udział osób z wykształceniem co najwyżej zasadniczym zawodowym.

Wykres 13. Porównanie struktury według wykształcenia osób posiadających co najmniej 1 dziecko w wieku do 6 lat z ogólną populacją bezrobotnych (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP Kraków.

Dużym problemem w tej grupie jest zerowe lub niewielkie doświadczenie zawodowe: niemal 1/5 osób nie posiadała żadnych doświadczeń, a kolejne 20% posiadało niewielki staż pracy. U co trzeciej osoby z tej grupy nie przekraczał on 5 lat, co ma związek z przewagą osób młodych w tej grupie bezrobotnych.

Duży udział kobiet w tej grupie wskazuje, że opieka nad dzieckiem w istotny sposób utrudnia im podjęcie pracy lub powrót do niej po urodzeniu dziecka. Rozwój bazy instytucjonalnej opieki nad małymi dziećmi jest więc niezbędny do poprawy sytuacji rodziców na rynku pracy. Doświadczenia krajów wysokorozwiniętych, wyniki badań naukowych, a także analiza barier ograniczających aktywność zawodową i zatrudnienie kobiet (młodych matek) wskazują, iż kluczową dziedziną, w której potrzebne jest wprowadzenie zmian (prócz zmian prawnych i uregulowań wprowadzających rozwiązania dotyczące elastyczności form i czasu pracy), jest zwiększanie dostępu do instytucjonalnych form opieki nad dziećmi do lat 3.

Bezrobotni do 30. roku życia

1/3 bezrobotnych w Małopolsce to osoby młode (na koniec 2015 roku poniżej 30. roku życia było 33,2% bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich powiatowych urzędach pracy). Jest to między innymi efekt młodej struktury wiekowej mieszkańców (pod względem wysokości odsetka osób młodych w wieku do 24. roku życia wśród ogółu mieszkańców, Małopolska plasuje się w czołówce rankingu województw – na 4. miejscu).

Badania potwierdzają, że problemy na rynku pracy powodowane dekonjunkcją w pierwszej kolejności dotyczą osoby młode. Od 2014 roku populacja młodych bezrobotnych zaczęła się gwałtownie zmniejszać i na koniec 2015 roku osiągnęła poziom niższy niż w latach 2007–2008, czyli przed okresem spowolnienia gospodarczego. W 2015 roku ogólna liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 14%, a liczba bezrobotnych do 25 roku życia – o 25,1%. Spadek odnotowano we wszystkich powiatach. Intensywny odpływ młodych osób z bezrobocia spowodowany jest z pewnością poprawą sytuacji na rynku pracy i skupieniem działań aktywizacyjnych powiatowych urzędów pracy w dużym stopniu na tej grupie, ale wynika także z aktywnej postawy osób młodych. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2014, zrealizowanego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie w ramach projektu Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, wskazuje, że absolwenci stali się bardziej aktywni w szukaniu pracy²⁹.

Mimo obniżenia się poziomu wskaźnika bezrobocia, w przypadku osób w wieku 18–24 lata, kształtuje się on nadal na poziomie trzykrotnie wyższym niż w ogólnej populacji.

Podstawową barierą w zatrudnianiu młodych osób jest brak doświadczenia zawodowego. Wśród bezrobotnych w wieku 18–24 lata dominują osoby bez doświadczenia lub o bardzo krótkim stażu. Na koniec 2015 roku osoby bez stażu pracy stanowiły w tej grupie 36,1%, a osoby o jednorocznym doświadczeniu zawodowym – 30,3%. Badania wykazują, że w przypadku osób młodych trudności w odnalezieniu swojego miejsca na rynku pracy wynikają także z braku odpowiednich kwalifikacji, a czasem również z wygórowanych oczekiwań w odniesieniu do wysokości wynagrodzenia.

Atutami osób młodych są z kolei duża elastyczność zawodowa i geograficzna, otwartość na zmiany, a także znajomość języków obcych oraz technik teleinformatycznych.

Czynniki te implikują jednocześnie większą skłonność młodzieży do emigracji za granicę w poszukiwaniu zatrudnienia. Co piąty bezrobotny absolwent szkoły zawodowej deklaruje, że poszukuje pracy za granicą³⁰.

Najczęstszą formą zatrudnienia osób młodych jest zatrudnienie w oparciu o umowę czasową oraz kontrakty cywilnoprawne. Wysoki udział tego rodzaju umów wynika zarówno z niechęci pracodawców do szybkiego wiązania się z początkującym na rynku pracy pracownikiem, jak również z aktywności tej części młodzieży, która jednocześnie uczy się. Wraz z przechodzeniem młodzieży do starszych grup wiekowych następuje zmiana struktury form zatrudnienia. Mimo to udział umów czasowych i cywilnoprawnych w ostatnich latach wzrasta. Ponadto co dziesiąty absolwent szkoły zawodowej wykonuje pracę bez formalnej umowy³¹.

Młodzież nieaktywna (NEET)

W ostatnich latach w Europie i w Polsce obserwujemy nasilony wzrost odsetka młodzieży NEETs (ang. not in education, employment or training), czyli takiej, która nie pracuje, nie uczy się ani nie uczestniczy w szkoleniach czy kursach. Do grupy tej, zgodnie z definicją Eurostatu, zaliczane są osoby, które spełniają jednocześnie dwa warunki:

- nie są zatrudnione (czyli są bezrobotne bądź bierne),
- w ciągu 4 tygodni poprzedzających badanie nie brały udziału w kursach, szkoleniach ani nie kontynuowały edukacji formalnej.

W Polsce odsetek NEETs w grupie wiekowej 15–24 lata w porównaniu z UE jest stosunkowo niski, co można uznać za korzystne. Jego poziom wynika przede wszystkim z relatywnie wysokiego udziału osób kontynuujących naukę po ustaniu obowiązku szkolnego. Jednak w wyższej grupie wiekowej (25–29 lat) sytuacja kształtuje się odmiennie. Choć od roku 2007 odsetek NEETs wśród grupy wiekowej 15–24 jest dla Polski niższy niż średnio w UE, to od 2009 roku

29 Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2014, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2015.

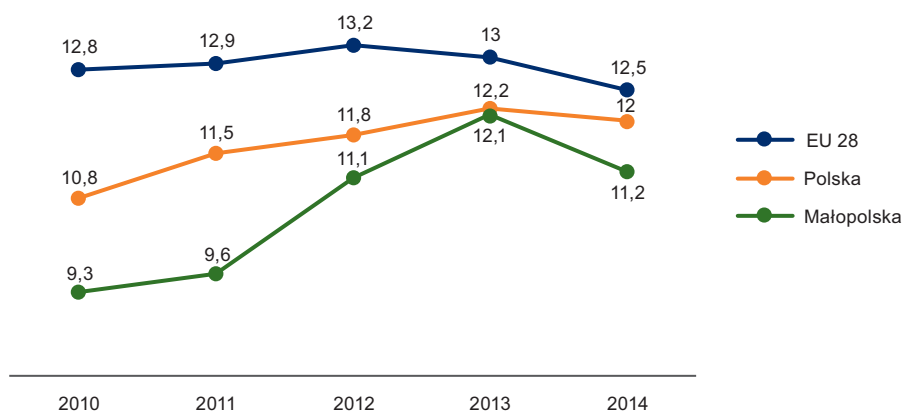
30 Tamże.

31 Tamże.

przewaga Polski (mierzona różnicą w punktach procentowych pomiędzy wartościami wskaźnika NEETs) systematycznie się zmniejsza.

Powszechną w państwach UE tendencją jest wzrost odsetka NEETs po przekroczeniu 25 roku życia, co sugeruje, że praktycznie wszędzie przechodzenie z okresu późnej edukacji do zatrudnienia napotyka na poważne utrudnienia. Dla znaczącej grupy młodych osób skutkuje to częstszą biernością zarówno w obszarze zarabkowania, jak i zwiększania kwalifikacji, czy kontynuowania edukacji. Dane dla państw UE wskazują również na wzrost odsetka NEETs począwszy od 2008 roku, w którym notowano najkorzystniejszą sytuację, co wskazuje na proporcjonalną zależność pomiędzy odsetkiem NEETs, a stanem gospodarki.

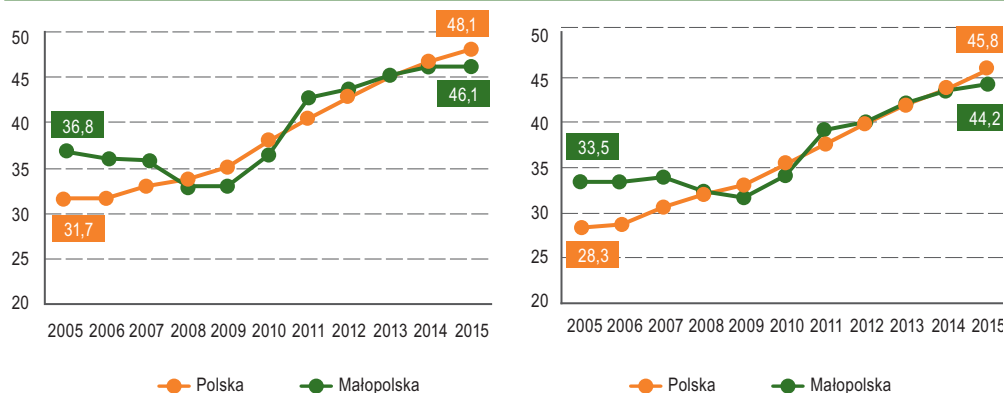
Wykres 14. Odsetek osób nie kształcących się i nie pracujących (NEET) wśród grupy wiekowej 15–24 lat – Małopolska na tle Polski i UE (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Bezrobotni w wieku 50 lat i więcej

Istotnym problemem osób w wieku powyżej 50. roku życia na rynku pracy jest niski poziom aktywności zawodowej. W Małopolsce na koniec 2015 roku współczynnik aktywności zawodowej w kategorii wiekowej 50–64 lata wynosił 46,1%, co oznacza, że średnio tylko co druga osoba w tej grupie pracowała lub poszukiwała pracy. Na podobnym poziomie (44,2%) kształtował się wskaźnik zatrudnienia informujący o tym, jaka część danej populacji pracuje. Warto zauważyć, że od dłuższego już czasu w tym zakresie widoczne są pozytywne zmiany. Od 2010 roku poziom obydwu wskaźników systematycznie wzrasta zarówno w Małopolsce, jak i w skali całego kraju. Jednak w stosunku do krajów Europy Zachodniej, a szczególnie krajów z tzw. „starej” Unii (UE 15), nadal pozostaje do pokonania znaczący dystans. Dla porównania, na koniec III kwartału 2015 roku współczynnik aktywności zawodowej w krajach UE 15 osiągnął wartość 59,8%, a wskaźnik zatrudnienia – 55,7%.

Wykres 15. Zmiany w poziomie współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia w grupie osób w wieku 50–64 lata (w %)

Dane w %.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS*.

Niekorzystną tendencją jest natomiast rosnący udział osób w wieku 50+ w populacji bezrobotnych. Na koniec 2015 roku łącznie w Małopolsce zarejestrowanych było 29 641 osób bezrobotnych w wieku powyżej 50. roku życia. Było to o 2 273 osoby (o 7,1%) mniej niż na koniec 2014 roku. Liczba osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej zmniejszyła się, ale skala spadku była znacznie słabsza niż w przypadku ogólnej populacji bezrobotnych (o 14%). W efekcie odsetek tej grupy w populacji bezrobotnych zwiększył się. Była to kontynuacja tendencji obserwowanej od 2010 roku.

Badania efektywności zatrudnieniowej uczestników projektów realizowanych w ramach PO KL skierowanych do osób pozostających bez pracy potwierdziły, że osoby starsze mają wyraźnie większe problemy ze znalezieniem pracy. W grupie osób w wieku 50+ po pół roku od zakończenia udziału w projekcie tylko średnio co trzecia (34%) pracowała i wskaźnik ten tylko w niewielkim stopniu (do 35%) zwiększał się po półtora roku po zakończeniu udziału w projekcie. W przypadku osób młodych, w wieku do 25. roku życia, po pół roku od zakończenia udziału w projekcie efektywność zatrudnieniowa wynosiła 50%, a po półtora roku od zakończenia udziału w projekcie – 63%. Z badań wynika też, że jeżeli uczestnicy w wieku 50+ znaleźli pracę i udało się im utrzymać zatrudnienie, to znacznie częściej niż osoby młodsze pozostawali u tego samego pracodawcy i na tym samym stanowisku³².

Przyczyny tkwią często po stronie pracodawców, którzy stereotypowo postrzegają osoby po 50. roku życia jako mniej efektywne, mniej kreatywne i mniej mobilne. W znalezieniu zatrudnienia przeszkodą są też paradoksalnie przepisy, które miały na celu ochronę starszych pracowników przed zwolnieniem w okresie 4 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego.

Osoby starsze mogą wykazać się dużym doświadczeniem zawodowym. Wśród bezrobotnych w tym wieku prawie 30% posiada od 10 do 20 lat stażu pracy, a 44% powyżej 20 lat stażu pracy. Ich słabą stroną, w porównaniu z młodszymi rocznikami, jest jednak niski poziom wykształcenia. Aż 67% bezrobotnych w tym wieku posiada wykształcenie co najwyżej zawodowe, a tylko 7% wykształcenie na poziomie wyższym. Wśród młodych bezrobotnych odsetek osób z wykształceniem poniżej średniego jest o połowę niższy, a osób z wykształceniem wyższym dwukrotnie wyższy.

Powiatowe urzędy pracy informują, że problemem jest też niestety często postawa i motywacja osób bezrobotnych w wieku 50+, które rejestrują się w urzędach pracy nie z intencją szukania zatrudnienia i powrotu na rynek pracy, ale z innych powodów. Są to np. dążenie do nabycia uprawnień do świadczenia przedemerytalnego, pozyskania zaświadczenia o zarejestrowaniu koniecznego do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej lub w celu uzyskania

³² Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013. Raport końcowy – etap IV, Policy & Action Group Uniconsult sp. z o.o., Warszawa, 22 maja 2015 roku.

ubezpieczenia zdrowotnego. Potwierdzają to badania. W raporcie NIK z kontroli aktywizacji i przeciwdziałania bezrobociu osób powyżej 50. roku życia podane zostały wyniki różnych badań i szacunków wskazujące, że w grupie osób w wieku 50+ od 40% do 82% osób nie było zainteresowanych działaniami aktywizacyjnymi ani podjęciem pracy.

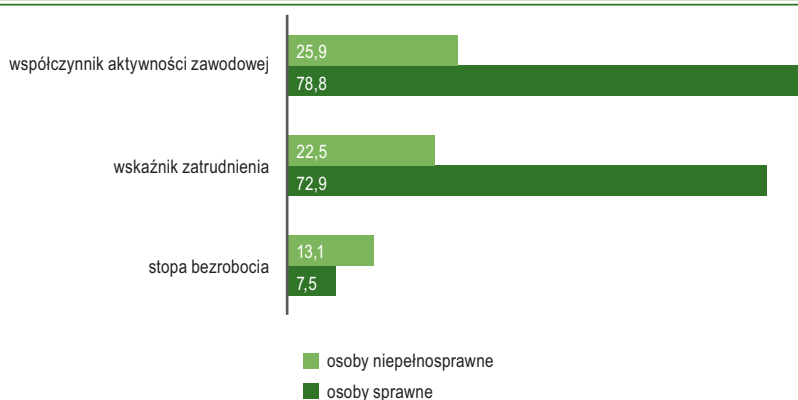
Przyczyną, która powoduje przedwczesne wypadanie z rynku pracy osób w wieku powyżej 50. roku życia, są również problemy zdrowotne. Kłopoty ze zdrowiem utrudniają też powrót na rynek pracy. Powiatowe urzędy pracy wskazują, że stan zdrowia jest częstym problemem w procesie aktywizacji tej grupy. Po badaniach lekarskich z zakresu medycyny pracy okazuje się czasem, że starsi bezrobotni nie kwalifikują się do uczestnictwa w danej formie wsparcia, np. w stażu na danym stanowisku lub w danym rodzaju szkolenia.

Bezrobocie osób niepełnosprawnych

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych wynosiła 4,7 mln (12,2% ogółu ludności kraju). W województwie małopolskim osoby z niepełnosprawnością stanowiły 11,8% ogółu mieszkańców.

Osoby z niepełnosprawnościami należą do jednej z najbardziej wykluczonych grup na rynku pracy. Ich sytuacja jest znacząco trudniejsza niż osób w pełni sprawnych. Zgodnie z danymi BAEL w 2015 roku wskaźnik zatrudnienia i współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym osiągnęły wartości ponad trzykrotnie niższe niż w przypadku osób zdrowych i w pełni sprawnych. Trudną sytuację osób niepełnosprawnych potwierdza także poziom stopy bezrobocia. W 2015 r. wśród osób niepełnosprawnych stopa bezrobocia wyniosła 13,1%, tymczasem dla osób zdrowych i pełnosprawnych była niemal o połowę niższa (7,5%).

Wykres 16. Aktywność ekonomiczna osób w wieku produkcyjnym w Polsce w 2015 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL, www.niepelnosprawni.gov.pl, data pobrania: 21.03.2015 r.

Czynnikami wpływającymi na niski poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami są nie tylko problemy zdrowotne, ale także przekonanie o braku szans na rynku pracy, spowodowane niską samooceną, brakiem wiary we własne umiejętności czy lękiem przed zmianami. Postawę bierności utrwala także obawa przed utratą świadczeń pobieranych z tytułu niepełnosprawności, co w opinii tych osób może nastąpić na skutek podjęcia przez nich zatrudnienia. Osoby niepełnosprawne napotykają także na szereg barier o charakterze wewnętrznym (związanych ze stanem zdrowia i deficytem w obszarze kompetencji społecznych i zawodowych) i zewnętrznym (bariery stwarzane przez świat społeczny i materialny), które utrudniają im lub uniemożliwiają samodzielne, aktywne życie zgodne z własnymi ambicjami i predyspozycjami³³. Sytuacji osób niepełnosprawnych nie poprawia fakt, że nadal duża część

33 *Praca i integracja społeczna osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kraków 2011.

pracodawców w Polsce postrzega osoby niepełnosprawne jako pracowników mniej wydajnych i mniej konkurencyjnych, których zatrudnianie przysparza więcej problemów niż zatrudnianie pracowników zdrowych i w pełni sprawnych. Związane z tym dodatkowe koszty po stronie pracodawcy wiążą się m.in. z dłuższym urlopem wypoczynkowym i krótszym czasem pracy (7 godzin dziennie).

W latach 2007–2013 następował systematyczny wzrost bezrobocia osób niepełnosprawnych w Małopolsce (o 3 742 osób). Liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach zaczęła zmniejszać się dopiero wraz ze spadkiem ogólnego bezrobocia w regionie (lata 2013–2015). Jednak pomimo spadku, udział procentowy tej grupy w ogólnej zbiorowości osób zarejestrowanych w urzędach pracy nadal wykazuje tendencję wzrostową. Na koniec 2015 roku w rejestrach małopolskich urzędów pracy pozostawało 7 271 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, co stanowiło 6,1% ogólnej liczby bezrobotnych w regionie. W porównaniu do 2014 roku nastąpił spadek o 887 osób, nieznacznie wzrósł jednak udział osób niepełnosprawnych w ogólnej populacji (o 0,2%).

Niepełnosprawność jest silnie skorelowana z wiekiem: wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych najliczniejszą grupą były osoby w wieku 45 lat i więcej (66%), natomiast w ogólnej liczbie bezrobotnych przeważały osoby młode.

Do głównych zadań publicznych służb zatrudnienia należy obecnie zwiększanie dostępności pracowników o odpowiednich kompetencjach poprzez aktywizację zawodową oraz tworzenie warunków do poprawy dopasowania popytowej i podażowej strony rynku pracy

Jak opisano w poprzedniej części, narastają problemy ze znalezieniem odpowiednich pracowników. Bezrobotni częściej nie są skłonni podjąć pracy na oferowanych warunkach albo nie posiadają odpowiedniego doświadczenia i kwalifikacji oczekiwanych przez pracodawców. W branżach niskomargiowych, opartych na pracach prostych, pracodawcy argumentują, że nie mogą ponosić większych nakładów na koszty pracy czy szkoleń.

Dlatego też największym wyzwaniem dla publicznych służb zatrudnienia jest zwiększanie dostępności pracowników o odpowiednich kompetencjach poprzez aktywizację zawodową oraz tworzenie warunków do poprawy dopasowania popytowej i podażowej strony rynku pracy. Działania te przebiegają dwutorowo – poprzez aktywizację osób nieaktywnych zawodowo oraz poprzez kształcenie.

Wewnętrzne zróżnicowanie grupy bezrobotnych – potrzeba dopasowania usług do klienta

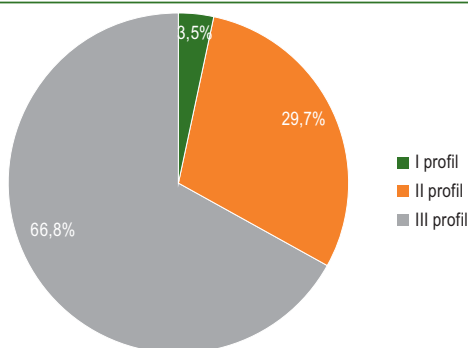
Populacja bezrobotnych jest wewnętrznie bardzo zróżnicowana. Obejmuje osoby o różnym wieku, stażu pracy i doświadczeniu zawodowym, różnym poziomie wykształcenia i kwalifikacji, a także różnym okresie pozostawania bez pracy. Osoby bezrobotne różnią się poziomem motywacji, zaangażowania, otwartości na zmianę zawodu lub miejsca zamieszkania. Różne są przyczyny pozostawania bez pracy i przyczyny jej utraty. W grupie bezrobotnych znajdują się osoby zarejestrowane po raz pierwszy, a także osoby, które z usług urzędów korzystają po raz kolejny. Pewna część tej grupy w szukaniu swojego miejsca na rynku pracy napotyka na dodatkowe bariery związane z niepełnosprawnością, trudnościami w godzeniu ról zawodowych i rodzinnych, z koniecznością sprawowania opieki nad osobą zależną, z nałogami.

Różne są również potrzeby i możliwości osób bezrobotnych. Żeby więc precyzyjnie adresować oferowane wsparcie, niezbędna jest odpowiednia diagnoza i segmentacja tej grupy. Dlatego też, w uchwalonej w 2014 roku nowelizacji *Ustawy o promocji zatrudnienia i insty-*

tuczach rynku pracy, została wprowadzona procedura profilowania bezrobotnych. Ustalone zostały trzy podstawowe profile pomocy i każdy bezrobotny zarejestrowany w powiatowym urzędzie pracy musi zostać przypisany do jednego z nich. Na wybór ma wpływ szereg czynników określających stopień oddalenia osoby od rynku pracy i jej gotowość do wejścia lub powrotu na rynek pracy. Efektem jest możliwość korzystania z określonych form wsparcia. Zakwalifikowanie do profilu I oznacza, że osoba jest właściwie gotowa do podjęcia zatrudnienia, w związku z czym potrzebuje głównie wsparcia w formie usług pośrednictwa pracy. W uzasadnionych przypadkach może również skorzystać z doradztwa zawodowego, wsparcia szkoleniowego, sfinansowania kosztów egzaminów, zwrotu kosztów przejazdu, bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej, świadczeń aktywizacyjnych, pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej, bonów: szkoleniowego, stażowego, zatrudnieniowego lub na zasiedlenie. Osoby zakwalifikowane do II profilu pomocy to osoby, które mają znacznie większe problemy z odnalezieniem się na rynku pracy. Dlatego w ich przypadku możliwe jest zastosowanie niemal wszystkich określonych w Ustawie form wsparcia. Wyjątkiem jest jedynie *Program Aktywizacja i Integracja*, realizowany wspólnie z ośrodkami pomocy społecznej, który zarezerwowany jest wyłącznie dla osób z III profilu, a więc osób o największym stopniu oddalenia od rynku pracy. Osoby zakwalifikowane do III profilu mogą również zostać skierowane do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy lub skorzystać z możliwości uczestnictwa w działaniach aktywizacyjnych zleczanych przez powiatowe urzędy pracy innym podmiotom. Można również zaoferować im udział w programach specjalnych, obejmujących oprócz form wsparcia wskazanych w Ustawie dodatkowe usługi, które mogą pomóc w trwałym powrocie na rynek pracy.

W populacji bezrobotnych zarejestrowanych w Małopolsce dominują osoby zakwalifikowane do II profilu pomocy. Według stanu na koniec 2015 roku grupa ta stanowiła 66,8% osób objętych profilowaniem. Niemal co trzecia osoba bezrobotna kwalifikuje się do III profilu pomocy (29,7%). Tylko niewielki, jednocyfrowy odsetek przypada na osoby najmniej oddalone od rynku pracy, a więc zaliczające się do profilu I (3,5%).

Wykres 17. Osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy w Małopolsce w podziale na profil pomocy według stanu na 31 grudnia 2015 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie sprawozdawczości powiatowych urzędów pracy.

Działania aktywizacyjne

Celem działań aktywizacyjnych jest ułatwienie osobom bezrobotnym wejścia lub powrotu na rynek pracy. Działania te mogą mieć charakter zwiększania popytu na pracę (np. subsydowanie zatrudnienia), umożliwiania nabycia doświadczenia zawodowego (staże, przygotowanie zawodowe dorosłych), usprawniania funkcjonowania rynku (pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe) lub też niwelowania czynników ograniczających podejmowanie pracy (np. refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną, bon na zasiedlenie). Aby były one skuteczne, powinny być zindywidualizowane, dopasowane do potrzeb osób, do których są skierowane, a równocześnie świadczone w sposób kompleksowy. W przypadku osób o niskich kompetencjach, napotykających na liczne bariery na rynku pracy, skuteczne efekty aktywizacji

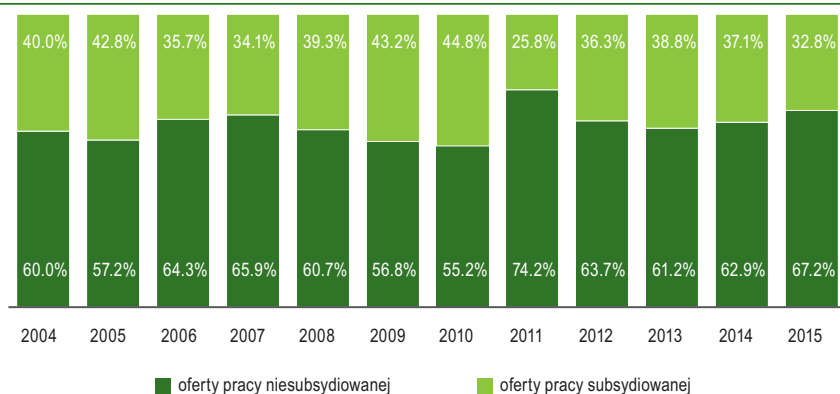
zawodowej daje realizacja projektów obejmujących zarówno odpowiednio dopasowane usługi rynku pracy, jak i działania uzupełniające. Pozwalają one przezwyciężyć trudności nie tylko związane bezpośrednio z kwalifikacjami zawodowymi, ale również problemy natury bytowej.

Pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe

Podstawowym wsparciem świadczonym przez powiatowe urzędy pracy są usługi pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego. Pomoc ta jest szczególnie adekwatna w stosunku do osób mniej oddalonych od rynku pracy. Zaproponowanie osobom bezrobotnym odpowiedniej oferty pracy jest odpowiedzią na ich podstawowy problem, z powodu którego trafiają do urzędu pracy. Z usług pośrednictwa pracy korzystają również pracodawcy szukający odpowiednich pracowników na posiadane wolne miejsca pracy.

W 2015 roku pośrednicy w małopolskich urzędach pracy pozyskali 83 904 oferty pracy. Było to o 22,6% więcej niż w 2014 roku. Część zgłoszeń została przez pracodawców anulowana, ostatecznie więc w 2015 roku powiatowe urzędy pracy dysponowały pulą 81 640 zgłoszonych w tym czasie wolnych miejsc pracy. Pula ta była o 22,1% (14,8 tys. ofert) większa niż rok wcześniej. Pozytywną informacją jest, że w większym stopniu wzrosła liczba ofert z wolnego rynku – o 30% (12,8 tys.). Liczebność ofert subsydiowanych zwiększyła się o 8% (2 tys.), w 2015 roku stanowiły one 32,8% ogólnej puli.

Wykres 18. Struktura ofert pracy pozyskanych przez PUP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Usługi doradztwa zawodowego i informacji zawodowej stanowią, obok pośrednictwa pracy, podstawowe wsparcie, z jakiego bezrobotni mogą skorzystać w powiatowych urzędach pracy i centrach informacji i planowania kariery zawodowej wojewódzkich urzędów pracy. Te ostatnie powołane są szczególnie do pomocy osobom zarejestrowanym jako bezrobotne, ale kierują swoją ofertą do szerszego grona osób. Z ich oferty korzystać również mogą osoby pracujące, studenci oraz niepracujący niezarejestrowani, np. w sytuacjach związanych utratą pracy, przekwalifikowaniem, doksztalcaniem czy chęcią samozatrudnienia.

W 2015 roku z usług doradztwa zawodowego, informacji zawodowej oraz pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy świadczonych przez powiatowe urzędy pracy skorzystało 61,9 tys. osób, natomiast z usług świadczonych przez centra informacji i planowania kariery zawodowej – 30 tys. osób.

Aktywne formy wsparcia osób bezrobotnych

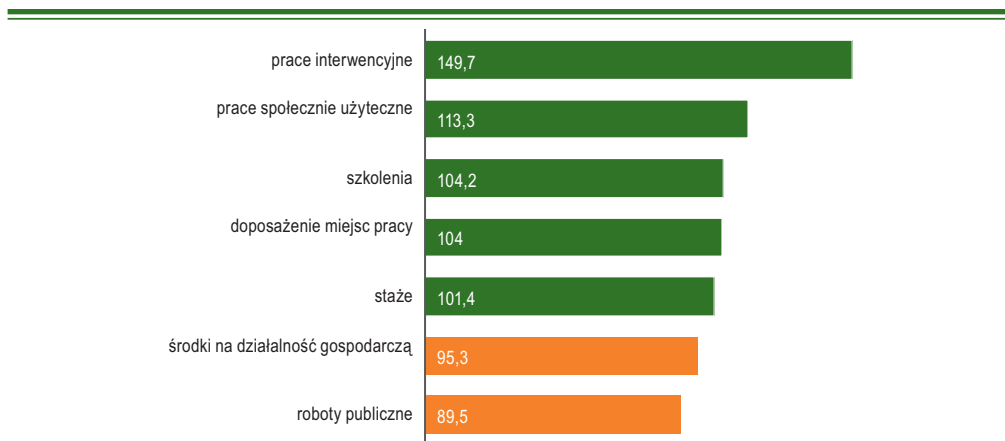
Powiatowe urzędy pracy mają do dyspozycji różnorodne formy wsparcia osób bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia w wejściu lub powrocie na rynek pracy. W 2014 roku nowelizacją *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* wprowadzone zostały nowe rozwiązania, m. in. bon szkoleniowy, bon stażowy, bon zatrudnieniowy, bon na zasiedlenie,

dofinansowanie zatrudnienia osoby w wieku 50+, grant na utworzenie stanowiska pracy w formie telepracy, świadczenie aktywizacyjne. Katalog instrumentów wsparcia jest więc obecnie bardzo obszerny i zróżnicowany.

W 2015 roku powiatowe urzędy pracy w Małopolsce objęły aktywizacją 36,5 tys. osób. W porównaniu z 2014 roku grupa ta była prawie o 2 tys. osób (5,6%) większa. Zaktywizowanie większej liczby osób było możliwe dzięki poszerzeniu finansowych możliwości urzędów pracy. W 2015 roku pula przeznaczona na ten cel wynosiła 282,9 mln zł. Była więc o 19,7 mln (7,5%) większa niż w 2014 roku.

Zwiększyła się liczba uczestników niemal wszystkich podstawowych form wsparcia. Spadek odnotowano tylko w przypadku dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz robót publicznych. W największym stopniu wzrosła liczba uczestników prac interwencyjnych oraz prac społecznie użytecznych. Coraz częściej stosowane były też rozwiązania wprowadzone nowelizacją Ustawy.

Wykres 19. Zmiany liczby osób aktywizowanych w ramach poszczególnych form wsparcia w latach 2014–2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Zlecanie usług aktywizacyjnych

Nowelizacja *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* w 2014 roku udostępniła powiatowym urządowi pracy możliwość zlecenia aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych zakwalifikowanych do II lub III profilu pomocy. Rozwiązanie to bazuje na doświadczeniach innych krajów, głównie z Europy Zachodniej, oraz na doświadczeniach płynących z wcześniejszego przetestowania tego narzędzia w formie szeregu modeli wdrażanych w różnych częściach kraju w ramach projektów pilotażowych. Jeden z nich był realizowany w Małopolsce od października 2012 roku do czerwca 2015 roku pod nazwą „Express do zatrudnienia – innowacyjny model aktywizacji osób bezrobotnych”. Celem projektu, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, było sprawdzenie funkcjonowania w polskich warunkach takiego mechanizmu. Model zlecania działań aktywizacyjnych wypracowany w projekcie był wzorowany na rozwiązaniach brytyjskich. Opiera się on na dwóch głównych założeniach. Pierwszym z nich jest wynagradzanie realizatora głównie za efekt – skuteczne doprowadzenie osoby bezrobotnej do zatrudnienia i utrzymanie przez nią pracy przez co najmniej 6 miesięcy. Drugie założenie to stosowanie zasady „czarnej skrzynki”, zgodnie z którą realizatorowi nie jest narzucany sposób działania, ani ograniczany katalog instrumentów, które może stosować. Ma on swobodę w wyborze usług i dostosowywaniu ich do indywidualnych potrzeb osób bezrobotnych w celu osiągnięcia efektu. Rozwiązania wypracowane w tym projekcie zostały częściowo wykorzystane przy nowelizacji *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku*

pracy. Małopolska miała więc swój wkład w wypracowanie ostatecznego kształtu wprowadzonych do Ustawy założeń.

„Express do zatrudnienia” obejmował swym zasięgiem 6 powiatów: chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, oświęcimski, tarnowski i miasto Nowy Sącz. W przetargu WUP w Krakowie wybrał realizatora – agencję zatrudnienia, a powiatowe urzędy pracy zrekrutowały osoby długotrwale bezrobotne. W efekcie udziału w projekcie, spośród 1 000 osób pozostających w rejestrach PUP przez co najmniej 12 miesięcy, zatrudnienie podjęło 356 osób (36%), z czego na co najmniej 6 miesięcy – 22% uczestników. 62% umów zawartych przez uczestników „Expressu” stanowiły umowy o pracę, 38% – umowy zlecenia. 70% spośród pracujących uczestników osiągało wynagrodzenie co najmniej minimalne.

W 2015 roku w ramach przedsięwzięcia finansowanego już ze środków krajowych (Funduszu Pracy), na podstawie znowelizowanej Ustawy, w Małopolsce zlecono działania aktywizacyjne na rzecz kolejnej grupy 1 000 osób. Działania aktywizacyjne obejmują bezrobotnych z 4 powiatów: bocheńskiego, krakowskiego, nowotarskiego i miasta Krakowa. Ich zakończenie nastąpi w 2016 roku.

Z efektów osiągniętych w roku 2015 przez realizatora działań aktywizacyjnych wynika, że osoby długotrwale bezrobotne podejmują zatrudnienie w większości na podstawie umowy o pracę (51%). Spośród klientów z 4 powiatów objętych usługą, najczęściej tę formę zatrudnienia podejmowały osoby z powiatu nowotarskiego (65% wszystkich podjęć zatrudnienia). Z kolei umowy zlecenia dominowały wśród klientów z miasta Krakowa i powiatu krakowskiego (odpowiednio 52% i 49%).

Wśród branż, w których osoby długotrwale bezrobotne podejmowały zatrudnienie, dominują handel, budownictwo i produkcja. Są to branże niewymagające specjalistycznych umiejętności ani wysokiego poziomu wykształcenia, co jest zgodne z charakterystyką osób kierowanych do tej usługi.

Osiągane przez realizatora wyniki w zakresie ilości i jakości zatrudnienia w poszczególnych powiatach wskazują na brak korelacji pomiędzy tymi wskaźnikami, a stopą bezrobocia na danym obszarze. Wskaźnik skuteczności zatrudnieniowej w każdym z powiatów objętych usługą wyniósł na koniec 2015 roku 42%–44%, podczas gdy stopa bezrobocia wynosi w nich od niespełna 5% w mieście Krakowie do 11% w powiecie nowotarskim.

W procesie aktywizacji bardzo ważne jest podejście do pracy z osobami długotrwale bezrobotnymi. W trakcie realizacji usługi zlecenia działań aktywizacyjnych w roku 2015 zdiagnozowany został istotny problem. Znaczna część osób pozostających w rejestrach urzędów pracy nie jest zainteresowana uczestnictwem w działaniach aktywizacyjnych, mających na celu przywrócenie ich na rynek pracy, ponieważ już pracują w „szarej strefie”.

Z dotychczas prowadzonych zleczanych działań aktywizujących wynikają konkretne rekomendacje, których wprowadzenie pozwoliłoby wyeliminować przypadki finansowania aktywizacji osób niezainteresowanych powrotem na rynek pracy. Niezbędna jest taka zmiana przepisów prawa, by uniemożliwić uzyskanie statusu bezrobotnego przez osoby nie będące faktycznie zdolne i gotowe do podjęcia pracy oraz uniezależnienie dostępu do publicznej służby zdrowia i do niektórych świadczeń z pomocy społecznej od statusu bezrobotnego. Część bezrobotnych nie jest gotowa do aktywizacji zawodowej – ani PUP, ani realizator zlecenia nie są w stanie przywrócić ich na rynek pracy (osoby z zaburzeniami psychicznymi, z problemem alkoholowym). Dla takich osób należy przewidzieć specjalistyczną pomoc w odpowiednich ośrodkach wsparcia. W ich przypadku dopiero po wyeliminowaniu problemów społecznych i zdrowotnych możliwa będzie skuteczna aktywizacja zawodowa.

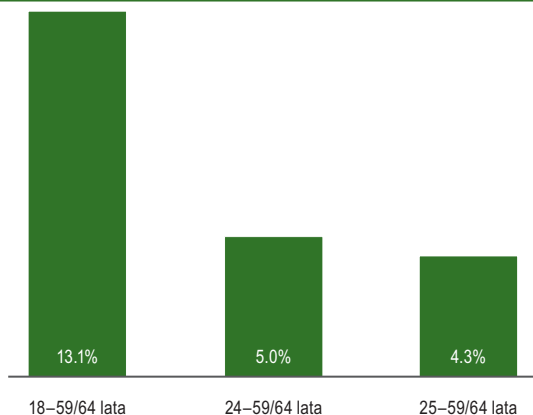
Kształcenie dorosłych

Celem uczenia się jest ciągły rozwój, utrzymanie aktywności zawodowej oraz posiadanie kompetencji i kwalifikacji adekwatnych do potrzeb pracodawców, co umożliwia elastyczność w momentach kryzysu zawodowego. Większość osób kończy edukację formalną, czyli kształcenie w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego, po kilkunastu latach. Natomiast następujący później okres aktywności zawodowej jest kilkakrotnie dłuższy. Nawet najlepiej opracowane programy nauczania nie są w stanie przygotować do zmieniających się okoliczności i nowych wyzwań stawianych przez rynek pracy.

Udział dorosłych w edukacji w Małopolsce pozostaje stosunkowo niski. Wskaźnik uczestnictwa w kształceniu ustawicznym (Lifelong Learning, w skrócie LLL) według EUROSTAT w Małopolsce od 2010 do 2014 utrzymywał się na względnie stałym poziomie – od 4,1% do 4,7%. Jest to minimalnie więcej niż dla całego kraju w 2014 roku (4%). Polski odczyt tego wskaźnika należy jednak do najniższych w całej Unii Europejskiej, średnia LLL dla UE wynosi 10,7% i ciągle rośnie. Dane są niepokojące, ponieważ widać wyraźny spadek w uczeniu się przez całe życie w Polsce (w 2010 roku było to 5,2%), a w 2015 roku wartość ta spadła o dalsze 0,5 p. proc., (istnieje więc prawdopodobieństwo, że także odsetek uczących się Małopolan w ubiegłym roku był mniejszy)³⁴.

W Bilansie Kapitału Ludzkiego wyraźnie wykazano, że o uczestnictwie w kształceniu formalnym i pozaformalnym w dużym stopniu decyduje wiek. Biorąc pod uwagę wszystkie osoby dorosłe, 13,1% brało udział w kształceniu formalnym lub pozaformalnym. Jeśli jednak grupę zawężymy do osób po 25. roku życia (czyli pominiemy osoby w wieku „studenckim”) uzyskamy dużo niższy wynik. Wśród osób powyżej 25. roku życia już tylko 4,3% uczestniczy w kształceniu. Oznacza to, że drastycznie spada liczba osób zaangażowanych w edukację zaraz po skończeniu formalnej ścieżki.

Wykres 20. Odsetek osób, które uczestniczyły w kształceniu formalnym lub pozaformalnym w ciągu ostatnich 4 tygodni w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Bilansu Kapitału Ludzkiego Kształcenie po szkole.

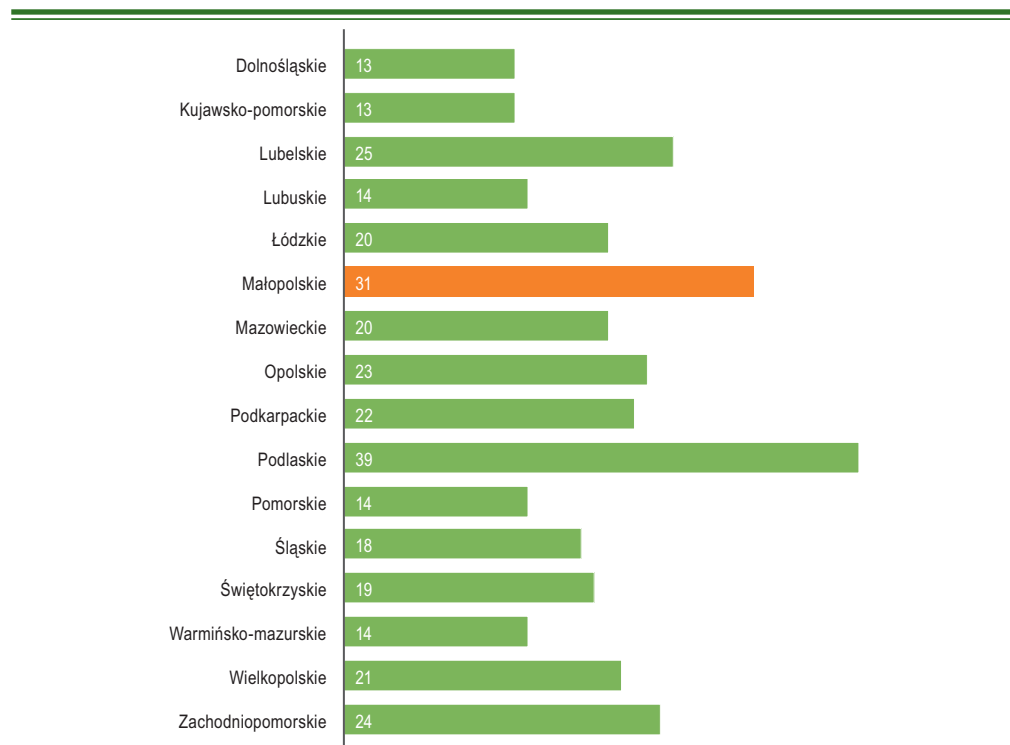
Lepiej sytuacja wygląda w kwestii samokształcenia (uczenie nieformalne), które Bilans Kapitału Ludzkiego definiuje jako uczenie się czegoś nowego, zdobywanie doświadczenia, przy wykorzystaniu pomocy członków rodziny; pomocy przyjaciół, współpracowników; książek, profesjonalnych magazynów; programów komputerowych i internetu; programów emitowanych przez telewizję, radio; muzeów, wystaw, galerii i centrów nauki³⁵. W 2014 roku wskaźnik samokształcenia osiągnął poziom 20% dla Polski i był o 4% wyższy niż dwa lata wcześniej.

³⁴ W momencie pisania niniejszego raportu dane dla województw były dostępne jedynie do roku 2014, natomiast dane ogólnokrajowe do roku 2015: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc440&plugin=1>, dostęp: 1 kwietnia 2016 roku.

³⁵ Turek K., Worek B., *Kształcenie po szkole. Na podstawie badań instytucji i firm szkoleniowych, pracodawców i ludności zrealizowanych w 2014 roku w ramach V edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego*, Warszawa 2015, s. 22.

Województwo małopolskie zajmuje drugie miejsce wśród wszystkich województw, po województwie podlaskim.

Wykres 21. Uczestnictwo w samokształceniu w ostatnich 12 miesiącach w podziale na województwa w 2014 roku (w %)

Źródło: Bilans Kapitału Ludzkiego, Kształcenie po szkole.

Ważna jest również tematyka samokształcenia. Najpopularniejsze obszary to: informatyka i komputery (17%), języki obce (11%), inne kompetencje specjalistyczne i zawodowe (11%), a także budownictwo i przemysł (10%). Najczęściej wykorzystywane narzędzia do samokształcenia to programy komputerowe oraz internet (14%), a także książki, magazyny, druki (12%). Najmniej popularną formą samokształcenia były wizyty w muzeach, galeriach, na wystawach (1%). Można zatem stwierdzić, że osoby dorosłe kształcą się w kierunku zdobywania praktycznych kompetencji wymaganych na rynku pracy samodzielnie dużo częściej, niż za pomocą zorganizowanych form edukacyjnych.

Tematyka uczenia przez całe życie, zarówno jeśli chodzi o edukację formalną, jak i podnoszenie kompetencji w ramach kształcenia pozaformalnego i nieformalnego uczenia się³⁶, była obecna w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. W okresie programowania 2014–2020 przedsięwzięcia mające wspierać procesy związane z uczeniem się i nabywaniem kompetencji realizowane są w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) oraz Regionalnych Programów Operacyjnych.

W Małopolsce Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, pełniący rolę Instytucji Pośredniczącej PO WER, zastrzegł dla konkursów na wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy (Działanie 1.2 PO WER), że przewidziane w projekcie szkolenia muszą zakończyć się egzaminem i uzyskaniem certyfikatu potwierdzającego uzyskanie kwalifikacje lub uzyskaniem uprawnień do wykonywania zawodu. Ma to na celu zapewnienie, że

36 Zgodnie z definicją Unii Europejskiej uczenie się przez całe życie „oznacza kształcenie ogólne, szkolenie i kształcenie zawodowe, a także kształcenie pozaformalne i nieformalne podejmowane przez całe życie, dzięki czemu ulega polepszeniu poziom wiedzy, umiejętności i kompetencji wymaganych z perspektywy osobistej, obywatelskiej, społecznej lub zawodowej”. Uczenie się przez całe życie obejmuje korzystanie z doradztwa zawodowego i poradnictwa.

finansowane ze środków projektowych szkolenia w większym niż dotychczas stopniu dadzą uczestnikom unormowane prawnie lub powszechnie uznawane kwalifikacje. W Małopolsce w 2015 roku rozpoczęła się realizacja pierwszych projektów wyłonionych w konkursie, ponadto realizowane były projekty powiatowych urzędów pracy.

Równolegle z programem krajowym realizowany jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego (RPO WM). W ramach 8. Osi Priorytetowej *Rynek pracy* przewidziano działania mające na celu wsparcie zatrudnienia na regionalnym rynku pracy, co obejmuje również podnoszenie kompetencji. Również w tym obszarze Wojewódzki Urząd Pracy rekomendował, aby szkolenia kończyły się egzaminem i uzyskaniem certyfikatu potwierdzającego uzyskane kwalifikacje lub uzyskaniem uprawnień do wykonywania zawodu. W związku z brakiem funkcjonującego Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji, takie rozwiązanie ma na celu zapewnienie, że wsparcie otrzymane w projekcie trwale poprawi sytuację osoby na rynku pracy. W 2015 roku rozpoczęła się realizacja projektów pozakonkursowych powiatowych urzędów pracy oferujących analogiczne do PO WER wsparcie osobom w wieku 30 lat i więcej. Ponadto ogłoszono konkursy na projekty skierowane do osób zagrożonych zwolnieniem lub zwolnionych z zakładu pracy oraz odchodzących z rolnictwa, a także osób pozostających bez pracy z grup, których sytuacja jest najtrudniejsza, w których również będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu podnoszenie kompetencji.

W całości kształceniu poświęcona jest 10. Oś Priorytetowa RPO WM *Wiedza i kompetencje*. Jej celem jest wysokiej jakości edukacja, prowadzona od najmłodszych lat, uwzględniająca różne potrzeby i możliwości dzieci i młodzieży, a także osób dorosłych³⁷. Obejmuje ona działania w obszarze kształcenia ogólnego, począwszy od edukacji przedszkolnej, kształcenia zawodowego do rozwoju kompetencji i umiejętności osób dorosłych.

Krajowy Fundusz Szkoleniowy

Jednym z narzędzi wspierających uczenie się osób dorosłych jest funkcjonujący od 2014 roku Krajowy Fundusz Szkoleniowy (KFS). Stanowi on wydzieloną część środków Funduszu Pracy przeznaczoną na finansowanie kształcenia ustawicznego osób pracujących. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej corocznie publikuje informacje o priorytetach, wzorze podziału i planie wydatkowania środków w danym roku budżetowym. Marszałek województwa ma za zadanie, na podstawie zapotrzebowania zgłaszanego przez samorządy powiatów, w ramach priorytetów ustalonych przez ministra, dokonać podziału środków na działania na rzecz kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców. Rolą wojewódzkiego urzędu pracy jest badanie zapotrzebowania na zawody, promocja KFS³⁸, konsultacje i poradnictwo dla pracodawców oraz badanie efektywności udzielonego wsparcia.

W 2015 roku w planie Funduszu Pracy na finansowanie bądź współfinansowanie działań w ramach KFS przeznaczono kwotę 179 096 000 zł, czyli 2% środków Funduszu Pracy, z czego Małopolsce przypadła kwota 11 854 000 zł. Ostatecznie rozdysponowano kwotę 11 019 535,50 zł, czyli 6,4 razy większą niż w 2014 roku.

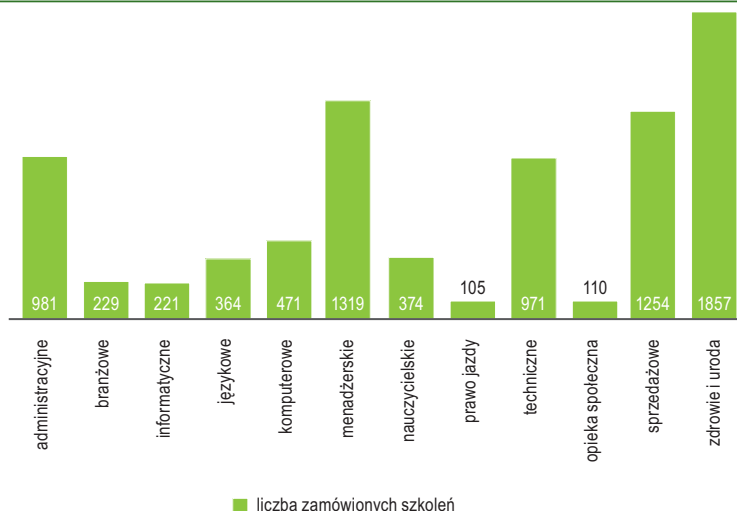
Od marca do grudnia 2015 roku przeprowadzono w powiatowych urzędach pracy nabór wniosków na współfinansowanie (w 80%) lub finansowanie (w 100% w przypadku mikroprzedsiębiorstw) kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców. Po ich rozpatrzeniu zawarto 722 umowy na kształcenie ustawiczne dla 5 153 osób. Średnia wartość wsparcia wyniosła 1 887,69 zł na osobę. Osoby objęte wsparciem uczestniczyły łącznie 9 329 razy w różnych formach kształcenia ustawicznego. Największym zainteresowaniem cieszyły się szkolenia oraz szkolenia z egzaminami w łącznej liczbie 8 751 (93%). Udzielono również wsparcia 245 osobom zdającym egzaminy (3%) i 83 studentom studiów podyplomowych (1%). W związku z niektórymi szkoleniami i egzaminami, sfinansowano także 142 ubezpieczenia NNW (2%) oraz 108 badań lekarskich i/lub psychologicznych (1%).

37 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Kraków, marzec 2016 roku, s. 215.

38 Więcej na: <http://wup-krakow.pl/uslugi-ryнку-pracy/krajowy-fundusz-szkoleniowy>

W 2015 roku środki KFS były przeznaczone na kształcenie ustawiczne pracowników i pracodawców z grupy wiekowej powyżej 45. roku życia. Najczęściej wnioskowano o sfinansowanie szkoleń. Zestawienie tematyki szkoleń, które cieszyły się największą popularnością przedstawia poniższy wykres³⁹.

Wykres 22. Tematyka szkoleń finansowanych ze środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego w Małopolsce w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy.

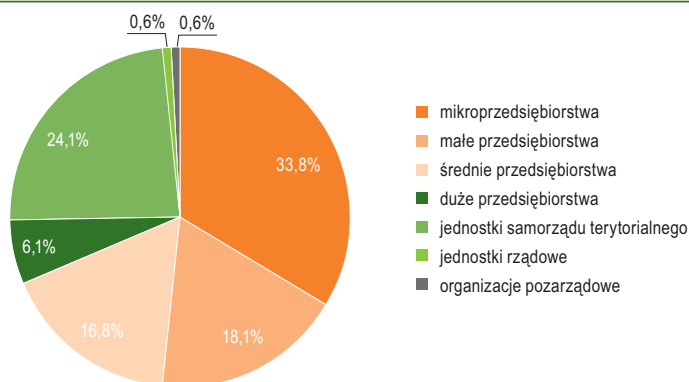
W ramach KFS dofinansowano 495 szkoleń z egzaminami. Największą popularnością cieszyły się szkolenia z egzaminami technicznymi (371). Kolejne miejsca zajęły szkolenia informatyczne (65) oraz językowe (31). Przykładowe szkolenia techniczne z egzaminami to m.in. obsługa wózków widłowych, zgrzewanie instalacji i sieci rurociągów, obsługa dźwigów i żurawi samojezdnych, obsługa podestów ruchomych, eksploatacja urządzeń elektroenergetycznych, spawanie. Sfinansowano również same egzaminy dla 245 osób. Największą popularnością, podobnie jak miało to miejsce w przypadku szkoleń z egzaminami, cieszyły się egzaminy techniczne (112) oraz informatyczne (99).

Większość zaakceptowanych wniosków (244) złożyły mikroprzedsiębiorstwa, które mogły liczyć na pełne dofinansowanie szkoleń. Małe firmy złożyły 131 wniosków przyjętych do realizacji, a średnie – 121 wniosków. Ogółem wnioski z firm z sektora MSP stanowiły 68,7% realizowanych umów. Duże przedsiębiorstwa (zatrudniające powyżej 250 osób, wśród nich m.in. Poczta Polska) złożyły 44 wnioski przyjęte do realizacji, co stanowiło ponad 6% ogólnej liczby.

Trzy czwarte wniosków, które otrzymały dofinansowanie, złożyły przedsiębiorstwa. Większość pozostałych złożyły jednostki samorządowe: starostwa, urzędy, ośrodki pomocy społecznej, żłobki, przedszkola, szkoły, biblioteki, muzea, ośrodki zdrowia, szpitale itp. Po 4 zrealizowane wnioski złożyły organizacje pozarządowe i jednostki rządowe.

Pod względem liczby osób objętych wsparciem dominuje sektor publiczny. Z jednostek samorządowych pochodziło 33,8% uczestników (1 741 osób): personel służby zdrowia, urzędnicy, nauczyciele oraz pracownicy opieki społecznej. Osoby ze średnich przedsiębiorstw (1 284) stanowiły prawie czwartą część ogólnej liczby osób korzystających ze wsparcia KFS. Piątą część stanowili pracownicy innych przedsiębiorstw (20,86%, 1 075 osób), dalej pracownicy małych firm (10,96%, 565 osób), mikro (7,3%, 376 osób) oraz jednostek rządowych i organizacji pozarządowych (po 1,09%, czyli po 56 osób).

³⁹ Szkolenia określone jako komputerowe obejmowały kursy obsługi podstawowych programów biurowych i specjalistycznych (MS Office, AutoCAD, Photoshop, kursy ECDL, kursy tworzenia stron www, obsługa programów księgowych), natomiast szkolenia informatyczne przeznaczone były dla specjalistów w dziedzinie informatyki i związane były m.in. z programowaniem, administrowaniem bazami danych i bezpieczeństwem sieci komputerowych.

Wykres 23. Struktura wnioskodawców korzystających z Krajowego Funduszu Szkoleniowego w Małopolsce w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy.

Mimo początkowej ostrożności w zgłaszaniu zapotrzebowania na środki KFS, ostatecznie w związku z zainteresowaniem pracodawców, małopolskie urzędy pracy wnioskowały o zwiększenie pierwotnego limitu, a także skorzystały z rezerwy krajowej. Podczas realizacji wsparcia identyfikowany jest szereg problemów, związanych głównie z zawyżaniem cen szkoleń, trudnościami w ocenie ich racjonalności oraz niezbędności z punktu widzenia wnioskującego przedsiębiorcy. Przepisy regulujące działalność Krajowego Funduszu Szkoleniowego są, zdaniem ankietowanych pracowników powiatowych urzędów pracy, zbyt ogólne i nie określają wielu istotnych kwestii dotyczących realizowanych działań. Dlatego niezbędne jest doprecyzowanie i wystandaryzowanie tego istotnego i potrzebnego narzędzia wspierającego kształcenie osób dorosłych.

Bilans kariery

Zmiany na rynku pracy, zachodzące m.in. ze względu na postęp technologiczny, wymagają stałego uaktualniania i podnoszenia kompetencji zawodowych. Powstają nowe zawody i specjalności, zmienia się również sposób świadczenia pracy – może ona być wykonywana w oderwaniu od stałego miejsca zatrudnienia i stałych godzin, co wymaga elastyczności i mobilności, umiejętności pracy projektowej i zespołowej. Żeby nadążać za tymi zmianami, osoby poszukujące pracy i powracające na rynek pracy po okresach dobrowolnego lub przymusowego bezrobocia, pracujące i chcące zmienić pracę, zagrożone zwolnieniem, muszą mieć warunki do korzystania z wysokiej jakości usług doradczych. Dlatego postanowiono opracować metodę sporządzania *Bilansu kariery* i zaoferować Małopolanom nową usługę⁴⁰. Efektem pracy klienta z doradcą zawodowym będzie opracowany dla każdej osoby bilans, stanowiący wynik analizy doświadczenia zawodowego, pozazawodowego i edukacyjnego wraz z identyfikacją zasobów i luk kompetencyjnych. Bilans stanowi punkt wyjścia do dalszej ścieżki rozwoju, co ma zapewnić optymalne dopasowanie kolejnych kroków do potrzeb, możliwości i predyspozycji uczestnika. Jednocześnie rolą doradcy jest pomoc w uświadomieniu potrzeby uzupełnienia posiadanych kompetencji, co wzmacnia motywację uczestnika do uczenia się.

Postulat dotyczący zwiększenia zaangażowania we własny rozwój i odpowiedzialności za kreowanie ścieżki edukacyjno–zawodowej realizowany będzie przez podmiotowy system finansowania usług⁴¹. Po opracowaniu bilansu kariery i określeniu potrzeb w zakresie podwyższania kompetencji, uczestnicy projektu *Kierunek kariera* samodzielnie będą wybierać instytucję spośród katalogu podmiotów gwarantujących należyłą jakość usług. Będą również zobowiązani ponieść część kosztów szkolenia. Ponadto wprowadzono warunek obligatoryjny, by szkolenia

⁴⁰ Usługi doradcze oparte na Bilansie kariery finansowane są w ramach rozpoczętego 1 stycznia 2016 roku projektu *Kierunek Kariera* współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Działania 10.3 Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego.

⁴¹ Oparty na doświadczeniach walońskich system podmiotowego finansowania usług został przetestowany w ramach projektu innowacyjnego PFK – *Podmiotowe Finansowanie Kształcenia* realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

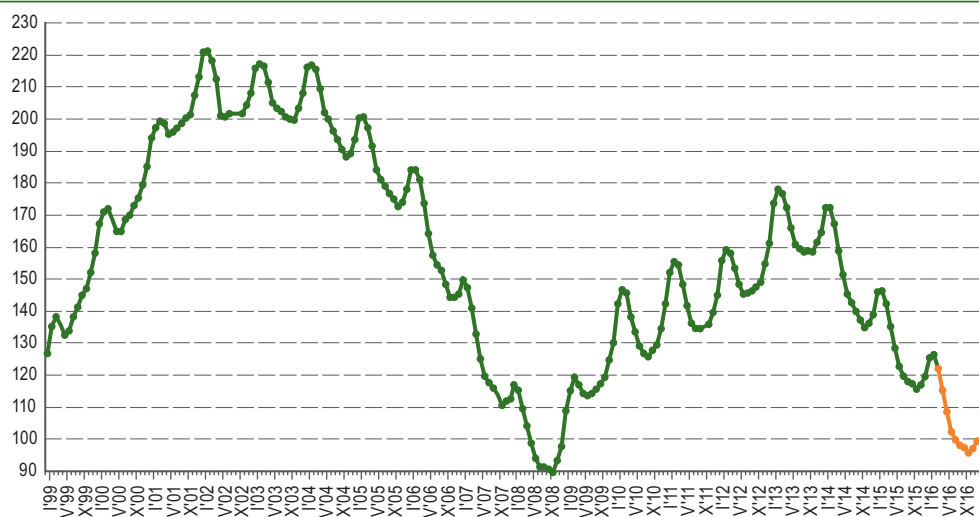
i egzaminy, podobnie jak w wypadku konkursów ogłaszanych przez WUP Kraków, kończyły się uzyskaniem powszechnie uznawanego certyfikatu. Ma to na celu wyposażenie uczestnika w kompetencje odpowiadające potrzebom rynku pracy. Projekt będzie realizowany do 2023 roku i przewiduje wsparcie dla 46 500 osób, z których 20 950 uzyska kwalifikacje lub podniesie swoje kompetencje.

III. Prognoza rynku pracy na koniec 2016 roku

Dalszy spadek bezrobocia

Już od marca 2016 roku liczba bezrobotnych w Małopolsce, po sezonowym wzroście w miesiącach zimowych, zaczęła ponownie spadać. W kolejnych miesiącach należy spodziewać się dalszego spadku bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego, tak w Polsce, jak i w województwie małopolskim, maleje od 2013 roku. Według dostępnych prognoz, do roku 2018 będzie następował jej dalszy spadek. Ministerstwo Finansów w wytycznych przygotowanych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego szacuje, że stopa bezrobocia na koniec 2016 roku osiągnie 9,7%⁴². Stopa bezrobocia dla Małopolski kształtuje się na poziomie niższym o ok. 1,5 punktu procentowego od stopy bezrobocia w kraju. Można więc założyć, że stopa bezrobocia w Małopolsce na koniec roku wyniesie około 8,2–8,3%. Jeśli ten scenariusz się zrealizuje, w drugiej połowie roku liczba bezrobotnych powinna spaść poniżej 100 tys. osób. Z taką sytuacją mieliśmy ostatnio do czynienia w Małopolsce w 2008 roku.

⁴² Wytyczne dotyczące założeń makroekonomicznych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego. Aktualizacja październik 2015, Ministerstwo Finansów, październik 2015 roku.

Wykres 24. Liczba bezrobotnych w rejestrach małopolskich urzędów pracy w latach 1999–2016 z prognozą za okres IV–XII 2016 roku

Źródło: opracowanie własne.

Wzrost PKB i jego składowe

W całym 2016 roku można spodziewać się wzrostu PKB na poziomie 3,6–3,8%. Głównym czynnikiem wpływającym na wzrost PKB w będzie, zdaniem NBP, spożycie indywidualne⁴³. Dodatnia dynamika konsumpcji prywatnej będzie miała swoje źródło w poprawie sytuacji finansowej gospodarstw domowych, która wynika zarówno ze wzrostu świadczeń rodzinnych (programu „Rodzina 500 plus”), jak i utrzymującej się deflacji. Jednocześnie, ze względu na niskie stopy procentowe, będzie istniała możliwość finansowania konsumpcji przy pomocy kredytów. Sprzyjającym czynnikiem będzie również poprawa sytuacji na rynku pracy (dalszy spadek bezrobocia, przewidywany wzrost wynagrodzeń).

Zapotrzebowanie na zawody w 2016 roku

Według Barometru zawodów⁴⁴ w 2016 roku w województwie małopolskim w 11 zawodach będzie trudno znaleźć odpowiednio wykwalifikowanych pracowników. Są to najczęściej zawody, w których wymagane są formalne kwalifikacje i samodzielność (np. lekarze, samodzielni księgowi) lub odpowiednie uprawnienia (np. pielęgniarki, kierowcy, kierownicy budowy). W 30 zawodach prognozuje się natomiast nadwyżkę osób poszukujących pracy.

Graficy komputerowi, kierownicy budowy, diagnosty samochodowi, blacharze i szefowie kuchni są obecnie najbardziej pożądanymi pracownikami w Małopolsce. Na zatrudnienie mogą liczyć księgowi ze znajomością języków obcych, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, które mogą być użytkowane podczas transportu międzynarodowego, pielęgniarki.

Zawody, w których chętnych do pracy jest więcej niż ofert, to głównie bardzo popularne zawody nauczane w większości szkół i uczelni w regionie i całym kraju. Z dużą konkurencją muszą się zmierzyć absolwenci popularnych kierunków studiów (m.in.: ekonomiści, politolodzy, historycy i filozofowie, socjologowie i specjaliści ds. badań społeczno-ekonomicznych, geologowie, geografowie i geofizycy), nauczyciele (nauczania początkowego, przedmiotów ogólnokształcących), pedagodzy. Ich nadwyżka jest wynikiem niżu w rocznikach objętych nauką szkolną oraz, dużą do niedawna, popularnością kierunków pedagogicznych. Znalezienie pracy

43 *Projekcje inflacji i PKB*, Narodowy Bank Polski, Warszawa, marzec 2016 roku, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/polityka_pieniezna/dokumenty/projekcja_inflacji.html.

44 Informacje na temat metodologii badania oraz szczegółowe wyniki dla każdego powiatu dostępne są w serwisie: <http://barometrzwawodow.pl>.

w zawodzie wymaga sporo wysiłku od osób z często występującymi na rynku kwalifikacjami, nieposiadających doświadczenia wystarczającego do samodzielnej pracy (np. kierowców samochodów osobowych, specjalistów do spraw bezpieczeństwa i jakości, specjalistów technologii żywności i żywienia, pracowników administracyjnych i biurowych). Do tej grupy zaliczyć można również kilka zawodów pokrewnych do zawodów deficytowych: techników informatyków, ślusarzy, kucharzy, specjalistów ds. finansowych. Różnica między sytuacją osób w tych zawodach i osób z zawodami deficytowymi polega na braku uprawnień, specjalistycznych kwalifikacji (np. znajomości konkretnych programów komputerowych, języków obcych) lub co najmniej kilkuletniego doświadczenia w wykonywaniu i organizacji pracy własnej i innych.

Sytuacja w zawodach jest odmienna w poszczególnych powiatach. Kraków wybija się na tle województwa pod względem wynagrodzeń, ogólnej liczby miejsc pracy oraz udziału ofert dla osób z wyższym wykształceniem. Stosunkowo dużymi, i do pewnego stopnia autonomicznymi, rynkami pracy są również Tarnów i Nowy Sącz. Te trzy miasta przyciągają dziesiątki tysięcy pracowników spoza swojego terenu. Dla sytuacji na rynkach pracy w pozostałych powiatach istotne są trzy czynniki: liczba dużych zakładów produkcyjnych zlokalizowanych na miejscu, bliskość Krakowa oraz dostępność komunikacyjna, w tym dobre połączenia z Krakowem. Powiaty położone na obrzeżach województwa charakteryzuje wyższa stopa bezrobocia i wyższy udział szarej strefy. Trudniej tam o pracę dla osób z wyższym wykształceniem, w usługach. Zwykle pracodawcy oferują niskie wynagrodzenia.

Oczywiście sytuacja w poszczególnych obszarach województwa nie jest taka sama – różnice między powiatami dotyczą liczby miejsc pracy i oferowanych warunków, często ten sam zawód jest deficytowy w jednych powiatach i nadwyżkowy w innych.

IV. Aneks

Wybrane charakterystyki bezrobocia w powiatach

Tabela 2. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w grudniu 2014 i 2015 roku

powiat	liczba bezrobotnych według stanu na 31.12.2014	liczba bezrobotnych według stanu na 31.12.2015	różnica	dynamika (w %)	stopa bezrobocia 12.2014 (w %)	stopa bezrobocia 12.2015 (w %)	różnica
	1	2	3=2-1	4=2/1	5	6	7=6-5
bocheński	3 698	2 792	-906	75,5	9,2	7,1	-2,1
brzeski	4 071	3 712	-359	91,2	11,4	10,5	-0,9
chrzanowski	5 700	4 851	-849	85,1	13,6	11,7	-1,9
dąbrowski	4 114	3 850	-264	93,6	16,9	16,0	-0,9
gorlicki	5 749	5 182	-567	90,1	12,4	11,3	-1,1
m. Kraków	21 948	19 607	-2 341	89,3	5,1	4,5	-0,6
krakowski	8 045	6 531	-1 514	81,2	8,3	6,8	-1,5
limanowski	8 815	7 549	-1 266	85,6	15,8	13,8	-2,0
miechowski	2 010	1 872	-138	93,1	9,4	8,8	-0,6
myślenicki	4 879	3 473	-1 406	71,2	10,4	7,6	-2,8
m. Nowy Sącz	3 987	3 463	-524	86,9	8,9	7,8	-1,1
nowosądecki	10 920	10 136	-784	92,8	14,6	13,6	-1,0
nowotarski	8 752	7 078	-1 674	80,9	13,1	10,8	-2,3
olkuski	6 465	5 740	-725	88,8	13,6	12,2	-1,4
oświęcimski	5 768	4 737	-1 031	82,1	11,4	9,5	-1,9
proszowicki	2 064	1 736	-328	84,1	11,2	9,5	-1,7
suski	3 215	2 601	-614	80,9	10,0	8,2	-1,8
m. Tarnów	5 363	4 571	-792	85,2	9,7	8,3	-1,4
tarnowski	9 592	8 167	-1 425	85,1	13,4	11,6	-1,8
wadowicki	6 429	5 102	-1 327	79,4	10,9	8,8	-2,1
wielicki	3 764	3 177	-587	84,4	9,3	7,9	-1,4
tatrzański	3 679	3 674	-5	99,9	13,0	13,0	0,0
Małopolska	139 027	119 601	-19 426	86,0	9,7	8,4	-1,3

Tabela 3. Napływy i odpływy bezrobotnych z rejestru powiatowych urzędów pracy w Małopolsce w 2014 i 2015 roku

	napływ bezrobotnych w 2014		napływ bezrobotnych w 2015	różnica 3=2-1	dynamika (w %) 4=2/1	odpływ bezrobotnych w 2014	odpływ bezrobotnych w 2015	różnica 7=6-5
	1	2						
powiat			2	3=2-1	4=2/1	5	6	
bocheński	4 613	4 473	4 473	-140	97,0	5 261	5 379	118
brzeski	5 142	4 922	4 922	-220	95,7	5 935	5 281	-654
chrzanowski	8 251	8 029	8 029	-222	97,3	9 545	8 878	-667
dąbrowski	4 685	5 396	5 396	711	115,2	5 650	5 660	10
gorlicki	7 302	7 151	7 151	-151	97,9	8 454	7 718	-736
m. Kraków	27 976	24 999	24 999	-2 977	89,4	30 713	27 340	-3 373
krakowski	11 848	10 453	10 453	-1 395	88,2	13 675	11 967	-1 708
limanowski	9 641	9 448	9 448	-193	98,0	11 395	10 714	-681
miechowski	2 926	2 781	2 781	-145	95,0	3 450	2 920	-530
myślenicki	7 065	6 540	6 540	-525	92,6	8 506	7 946	-560
m. Nowy Sącz	5 573	5 538	5 538	-35	99,4	6 419	6 062	-357
nowosądecki	14 838	14 034	14 034	-804	94,6	17 216	14 818	-2 398
nowotarski	9 046	8 897	8 897	-149	98,4	10 233	10 571	338
olkuski	7 178	7 119	7 119	-59	99,2	7 870	7 844	-26
oświęcimski	8 508	8 175	8 175	-333	96,1	9 893	9 206	-687
proszowicki	3 101	2 979	2 979	-122	96,1	3 445	3 307	-138
suski	4 596	4 550	4 550	-46	99,0	5 408	5 164	-244
m. Tarnów	6 756	6 225	6 225	-531	92,1	7 276	7 017	-259
tarnowski	12 373	12 015	12 015	-358	97,1	13 787	13 440	-347
wadowicki	8 120	7 913	7 913	-207	97,5	9 422	9 240	-182
wielicki	5 395	5 140	5 140	-255	95,3	6 578	5 727	-851
tatrzański	3366	3 251	3 251	-115	96,6	3 575	3 256	-319
Małopolska	178 299	170 028	170 028	-8 271	95,4	203 706	189 455	-14 251

Tabela 4. Liczebność wybranych grup osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy według stanu na 31 grudnia 2014 i 2015 roku

według stanu na 31 grudnia	bezrobotni DO 25. ROKU ŻYCIA					bezrobotni PO 50. ROKU ŻYCIA					bezrobotni DLUGOTRWALE				
	2014 r.		2015 r.		Dynamika (w %)	2014 r.		2015 r.		dynamika (w %)	2014 r.		2015 r.		dynamika (w %)
	1	2	3=2-1	różnica		5	6	7=6-5	różnica		9	10	11=10-9	różnica	
powiat					4=2/1					8=6/5					12=10/9
bocheński	980	631	-349		64,4	724	609	-115		84,1	2 043	1 468	-575		71,9
brzeski	1 064	918	-146		86,3	804	768	-36		95,5	2 315	2 100	-215		90,7
chrzanowski	904	663	-241		73,3	1 443	1 331	-112		92,2	3 179	2 701	-478		85,0
dąbrowski	1 119	985	-134		88,0	647	627	-20		96,9	2 810	2 302	-508		81,9
gorlicki	1 272	991	-281		77,9	1 059	1 100	41		103,9	3 224	2 854	-370		88,5
m. Kraków	2 057	1 588	-469		77,2	7 019	6 430	-589		91,6	11 692	10 751	-941		92,0
krakowski	1 617	1 043	-574		64,5	2 047	1 868	-179		91,3	4 041	3 165	-876		78,3
limanowski	2 319	1 793	-526		77,3	1 423	1 355	-68		95,2	5 526	4 607	-919		83,4
miechowski	574	434	-140		75,6	345	389	44		112,8	1 159	1 107	-52		95,5
myślenicki	1 192	710	-482		59,6	1 011	815	-196		80,6	2 406	1 597	-809		66,4
m. Nowy Sącz	614	463	-151		75,4	940	902	-38		96,0	2 245	1 816	-429		80,9
nowosądecki	2 726	2 220	-506		81,4	1 962	2 005	43		102,2	5 943	5 523	-420		92,9
nowotararski	2 428	1 762	-666		72,6	1 749	1 516	-233		86,7	4 900	3 639	-1 261		74,3
olkuski	1 100	912	-188		82,9	1 634	1 454	-180		89,0	3 838	3 517	-321		91,6
oświęcimski	908	660	-248		72,7	1 507	1 431	-76		95,0	3 186	2 434	-752		76,4
proszowicki	687	521	-166		75,8	308	321	13		104,2	1 258	1 000	-258		79,5
suski	894	606	-288		67,8	642	610	-32		95,0	1 565	1 239	-326		79,2
m. Tarnów	770	513	-257		66,6	1 393	1 283	-110		92,1	3 177	2 809	-368		88,4
tarnowski	2 696	1 996	-700		74,0	1 754	1 609	-145		91,7	5 305	4 751	-554		89,6
wadowicki	1 332	897	-435		67,3	1 607	1 370	-237		85,3	3 436	2 681	-755		78,0
wielicki	641	460	-181		71,8	1 059	963	-96		90,9	1 789	1 461	-328		81,7
wałbrzański	859	769	-90		89,5	837	885	48		105,7	2 283	2 367	84		103,7
Małopolska	28 753	21 535	-7 218		74,9	31 914	29 641	-2 273		92,9	77 320	65 889	-11 431		85,2

Tabela 5. Udziały wybranych grup osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy według stanu na 31 grudnia 2014 i 2015 roku

według stanu na 31 grudnia	bezrobotni DO 25 ROKU ŻYCIA				bezrobotni PO 50 ROKU ŻYCIA				bezrobotni DŁUGOTRWALE			
	udział w 2014 r. (w %)		udział w 2015 r. (w %)		udział w 2014 r. (w %)		udział w 2015 r. (w %)		udział w 2014 r. (w %)		udział w 2015 r. (w %)	
	1	2	różnica 3=2-1		4	5	różnica 6=5-4		7	8	różnica 9=8-7	
powiat												
bocheński	26,5	22,6	-3,9		19,6	21,8	2,2		55,2	52,6	-2,7	
brzeski	26,1	24,7	-1,4		19,7	20,7	0,9		56,9	56,6	-0,3	
chrzanowski	15,9	13,7	-2,2		25,3	27,4	2,1		55,8	55,7	-0,1	
dąbrowski	27,2	25,6	-1,6		15,7	16,3	0,6		68,3	59,8	-8,5	
gorlicki	22,1	19,1	-3,0		18,4	21,2	2,8		56,1	55,1	-1,0	
m. Kraków	9,4	8,1	-1,3		32,0	32,8	0,8		53,3	54,8	1,6	
krakowski	20,1	16,0	-4,1		25,4	28,6	3,2		50,2	48,5	-1,8	
limanowski	26,3	23,8	-2,6		16,1	17,9	1,8		62,7	61,0	-1,7	
miechowski	28,6	23,2	-5,4		17,2	20,8	3,6		57,7	59,1	1,5	
myślenicki	24,4	20,4	-4,0		20,7	23,5	2,7		49,3	46,0	-3,3	
m. Nowy Sącz	15,4	13,4	-2,0		23,6	26,0	2,5		56,3	52,4	-3,9	
nowosądecki	25,0	21,9	-3,1		18,0	19,8	1,8		54,4	54,5	0,1	
nowotarski	27,7	24,9	-2,8		20,0	21,4	1,4		56,0	51,4	-4,6	
olkuski	17,0	15,9	-1,1		25,3	25,3	0,1		59,4	61,3	1,9	
oświęcimski	15,7	13,9	-1,8		26,1	30,2	4,1		55,2	51,4	-3,9	
proszowicki	33,3	30,0	-3,3		14,9	18,5	3,6		60,9	57,6	-3,3	
suski	27,8	23,3	-4,5		20,0	23,5	3,5		48,7	47,6	-1,0	
m. Tarnów	14,4	11,2	-3,1		26,0	28,1	2,1		59,2	61,5	2,2	
tarnowski	28,1	24,4	-3,7		18,3	19,7	1,4		55,3	58,2	2,9	
wadowicki	20,7	17,6	-3,1		25,0	26,9	1,9		53,4	52,5	-0,9	
wielicki	17,0	14,5	-2,6		28,1	30,3	2,2		47,5	46,0	-1,5	
tatrzański	23,3	20,9	-2,4		22,8	24,1	1,3		62,1	64,4	2,4	
Małopolska	20,7	18,0	-2,7		23,0	24,8	1,8		55,6	55,1	-0,5	

Tabela 6. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia i ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych według stanu na 31 grudnia 2015 roku

powiat	bezrobotni DO 30 ROKU ŻYCIA	
	liczba	udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
	1	2
bocheński	1 111	39,8
brzeski	1 512	40,7
chrzanowski	1 405	29,0
dąbrowski	1 667	43,3
gorlicki	1 860	35,9
m. Kraków	4 243	21,6
krakowski	1 952	29,9
limanowski	2 928	38,8
miechowski	740	39,5
myślenicki	1 275	36,7
m. Nowy Sącz	1 050	30,3
nowosądecki	3 947	38,9
nowotarski	2 878	40,7
olkuski	1 698	29,
oświęcimski	1 239	26,2
proszowicki	790	45,5
suski	986	37,9
m. Tarnów	1 130	24,7
tarnowski	3 441	42,1
wadowicki	1 618	31,7
wielicki	890	28,0
tatrzański	1 336	36,4
Małopolska	39 696	33,2

Spis tabel

Tabela 1. Odsetek pracodawców poszukujących osób do pracy i doświadczających trudności w znalezieniu odpowiednich kandydatów	22
Tabela 2. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w grudniu 2014 i 2015 roku	45
Tabela 3. Napływy i odpływy bezrobotnych z rejestru powiatowych urzędów pracy w Małopolsce w 2014 i 2015 roku	46
Tabela 4. Liczebność wybranych grup osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy według stanu na 31 grudnia 2014 i 2015 roku	47
Tabela 5. Udziały wybranych grup osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy według stanu na 31 grudnia 2014 i 2015 roku	48
Tabela 6. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia i ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych według stanu na 31 grudnia 2015 roku	49

Spis map

Mapa 1. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach Małopolski, stan na koniec 2015 roku (w %)	18
--	----

Spis rysunków

Rysunek 1. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w 2015 roku (2014 rok=100%)	17
---	----

Spis wykresów

Wykres 1. Dynamika produktu krajowego brutto (PKB) w Polsce w latach 2013–2015 (w %)	8
Wykres 2. Nakłady inwestycyjne w podmiotach zarejestrowanych w Małopolsce w I–III kwartale 2015 r. (w mln zł)	9
Wykres 3. Liczba podmiotów gospodarczych (w tysiącach) i zmiana (w %) w stosunku do roku 2014 w podregionach i powiatach województwa małopolskiego – stan na 31 grudnia 2015 roku	11
Wykres 4. Upadłości podmiotów gospodarczych w Polsce i województwie małopolskim w latach 2005–2015	12
Wykres 5. Struktura pracujących w Małopolsce IV kwartale 2015 roku według grup zawodów	15
Wykres 6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce (w tys. osób)	16
Wykres 7. Stopa bezrobocia w województwach, stan na grudzień 2015 roku (w %)	17
Wykres 8. Zmiany w poziomie liczby bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich powiatowych urzędach pracy	19
Wykres 9. Stopa bezrobocia w Małopolsce i Polsce – stan na koniec roku (w %)	19
Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani i wyrejestrowani w małopolskich powiatowych urzędach pracy w latach 2008–2015	20
Wykres 11. Odchylenia względne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto od średniego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w województwie w grudniu 2015 roku	21
Wykres 12. Struktura złożonych w Małopolsce w 2015 roku oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom według grup zawodów	24
Wykres 13. Porównanie struktury według wykształcenia osób posiadających co najmniej 1 dziecko w wieku do 6 lat z ogólną populacją bezrobotnych (w %)	25
Wykres 14. Odsetek osób nie kształcących się i nie pracujących (NEET) wśród grupy wiekowej 15–24 lat – Małopolska na tle Polski i UE (w %)	27
Wykres 15. Zmiany w poziomie współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia w grupie osób w wieku 50–64 lata (w %)	28
Wykres 16. Aktywność ekonomiczna osób w wieku produkcyjnym w Polsce w 2015 roku (w %)	29
Wykres 17. Osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy w Małopolsce w podziale na profil pomocy według stanu na 31 grudnia 2015 roku	31
Wykres 18. Struktura ofert pracy pozyskanych przez PUP	32
Wykres 19. Zmiany liczby osób aktywizowanych w ramach poszczególnych form wsparcia w latach 2014–2015 (w %)	33
Wykres 20. Odsetek osób, które uczestniczyły w kształceniu formalnym lub pozaformalnym w ciągu ostatnich 4 tygodni w 2014 roku	35
Wykres 21. Uczestnictwo w samokształceniu w ostatnich 12 miesiącach w podziale na województwa w 2014 roku (w %)	36
Wykres 22. Tematyka szkoleń finansowanych ze środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego w Małopolsce w 2015 roku	38
Wykres 23. Struktura wnioskodawców korzystających z Krajowego Funduszu Szkoleniowego w Małopolsce w 2015 roku	39
Wykres 24. Liczba bezrobotnych w rejestrach małopolskich urzędów pracy w latach 1999–2016 z prognozą za okres IV–XII 2016 roku	42

Publikacja „Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w 2015 roku” zawiera analizę zjawisk zachodzących na rynku pracy i czynników, które na niego wpływają.

W opracowaniu zawarto analizę danych dotyczących gospodarki, zatrudnienia, bezrobocia, edukacji i kształcenia ustawicznego oraz regionalnych polityk publicznych, obrazujących **trzy tezy**:

1. Sytuacja gospodarcza w kraju poprawiła się. W regionie szczególnie dobrze radziły sobie branże bazujące na wiedzy. Znalazło to odzwierciedlenie na rynku pracy.
2. Rosnące zapotrzebowanie na pracowników napotyka na przeszkodę w postaci niedopasowania ich kompetencji i doświadczenia do potrzeb pracodawców.
3. Do głównych zadań publicznych służb zatrudnienia należy obecnie zwiększanie dostępności pracowników o odpowiednich kompetencjach poprzez aktywizację zawodową oraz tworzenie warunków do poprawy dopasowania popytowej i podażowej strony rynku pracy.

W raporcie przedstawiono również **prognozę rynku pracy na 2016 rok**.

Opracowanie, wraz z dodatkowymi zestawieniami danych wykorzystanych w raporcie, jest dostępne również na stronie Wojewódzkiego Urzędu Pracy **www.wup-krakow.pl** w zakładce **Małopolski rynek pracy**.

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie jest instytucją realizującą zadania Samorządu Województwa Małopolskiego w zakresie kreowania polityki rynku pracy. Inicjuje i wspiera skuteczne rozwiązania, które przyczyniają się do realizacji misji WUP w Krakowie „Kompetentny, wykwalifikowany i pracujący mieszkaniec Małopolski”.

Wydawca: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
plac Na Stawach 1, 30-107 Kraków
tel. 12 42 87 870, faks 12 42 29 785
e-mail: kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl
ISSN: 2081-9250

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY